

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2024

Vojtěch Niedermaier

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Rozdílné politiky vládních stran a opozice ve věci
důchodové reformy (vládní období 2021–2025)**

Bakalářská práce

Autor práce: Vojtěch Niedermaier

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Stauber, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30. 4. 2024

Vojtěch Niedermaier

Bibliografický záznam

NIEDERMAIER, Vojtěch. Rozdílné politiky vládních stran a opozice ve věci důchodové reformy (vládní období 2021–2025). Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, 2024.

Rozsah práce: 85 836 znaků

Abstrakt

Práce se zaměřuje na rozdílné politiky nynějších vládních stran a opozice ve věcech týkajících se důchodové reformy. Autor podrobně představil fungování důchodového systému obecně prostřednictvím tří již známých schémat, tato schémata jsou: Beveridgeův a Bismarckův model, dvou složkové schéma dle Organizace pro hospodářskou spolupráci a vývoj a třípilířové schéma. Tři pilířové schéma je autorem využíváno pro definice systémů následně v celé práci. Autor dále představil fungování důchodového systému konkrétně v rámci České republiky, společně s jeho vývojem a podrobným rozbohem změn provedených či plánovaných nynější vládou Petra Fialy. Také se blíže zaměřil na fungování důchodových systémů ve vybraných zemích. Tyto příklady se přesněji zaměřují na tři evropské státy: Nizozemí, Německo a Švédsko. Výzkum se zabývá komparací jednotlivých politických stran na základě kódů, které byly definovány autorem ze získaných dat extrahovaných z rozhovorů s jednotlivými politickými aktéry. Hlavním zjištěním práce je odkrytí rozdílů v pohledech a přístupech analyzovaných politických stran k problematice důchodové reformy. Práce za zabývá společensky, mediálně a politologicky atraktivním tématem, které umožňuje nespočet dalších výzkumů, jak je mimo jiné v textu zmíněno.

Abstract

The thesis focuses on the different policies of current government parties and the opposition regarding pension reform. The author extensively introduced the functioning of the pension system generally through three well-known schemes: the Beveridge and Bismarck models, the two-component scheme according to the Organization for Economic Cooperation and Development, and the three-pillar scheme. The three-pillar scheme is used by the author to define systems throughout the thesis. The author further presented the functioning of the pension system specifically within the Czech Republic, along with its development and a detailed analysis of changes made or planned by the current government under Petr Fiala. They also examined the functioning of pension systems in selected countries, specifically focusing on three European states: the Netherlands, Germany, and Sweden. The research involves comparing individual political parties based on codes defined by the author from data extracted from interviews with various political actors. The main finding of the thesis is the uncovering of differences in perspectives and approaches of the analyzed political parties to the issue of pension reform. The thesis deals with a socially, medially and

politically attractive topic, which allows for countless further research possibilities, as mentioned in the text.

Klíčová slova

Politická strana, důchodová reforma, důchodová politika, vláda, opozice

Keywords

Political party, pension reform, pension policy, government, opposition

Title

Different policies of the governing parties and the opposition on pension reform
(government period 2021-2025)

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Jakub Stauber, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a cenné rady při zpracování práce.

Obsah

Úvod.....	8
1. Výzkumné otázky	9
1.1 Hypotézy.....	9
2. Jak funguje důchodový systém?.....	9
2.1 Příklady fungování důchodového systému ze zahraničí	14
2.1.1 Nizozemí.....	14
2.1.2 Německo	16
2.1.3 Švédsko.....	17
3. Metodologie.....	18
4. Výchozí stav poznání.....	22
4.1 Vývoj penzijního systému v České republice.....	22
4.2 Český důchodový systém dnes.....	23
4.4 Hodnoty v českém důchodovém systému.....	24
4.5 Novelizace důchodového pojištění schválené či plánované vládou Petra Fialy	27
4.5.1 Konsolidační balíček.....	29
4. Analýza přístupů politických stran k reformě důchodového systému.....	30
5.2 Rozdílné návrhy z hlediska podílu jednotlivých pilířů, odborných předpokladů a inspirace ze zahraničí.....	31
5.3 Rozdílné návrhy z hlediska dopadu na státní rozpočet, úpravy předčasných důchodů a vliv na veřejné mínění v důsledku charakteru politik	34
5.4 Rozdílné návrhy z hlediska podílu jednotlivých pilířů, odborných předpokladů a inspirace ze zahraničí – komparace.....	36
5.5 Rozdílné návrhy z hlediska dopadu na státní rozpočet, úpravy předčasných důchodů a vliv na veřejné mínění v důsledku charakteru politik – komparace.....	38
Závěr.....	43

Summary.....	45
Použitá literatura.....	47

Tabulka 1: Zkratky

OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
DB	Dávkově definované systémy, defined benefits
DC	Příspěvkově definovaný systém, defined contributions
NDC	Pomyslně definované příspěvky, notional defined contributions
PAYG	Pay-as-you-go

Zdroj: Autor

Úvod

Důchodová reforma je často považována za společensky, mediálně i politologicky důležité téma, jeho validita tedy existuje na několika vzájemně symbiotických úrovních. Cílem této práce je zjistit, jak jednotlivé politické strany k problematice přistupují a jak se jí snaží řešit. Výzkum by měl přinést detailnější vhled do analýzy důchodové reformy v čase, tedy na konkrétní politiky, pohledy a názory jednotlivých politických stran. Dalším přínosem práce doufám bude alespoň minimální příspěvek ať už do veřejné nebo do akademické diskuze o vyřešení této problematiky. V neposlední řadě, stejně jako většina prací tohoto rázu, může text sloužit jako zdroj pro jiné výstupy v akademických kruzích, ať už jako inspirace, nebo dokonce zdroj přímý. V rámci této práce je myšlena důchodová reforma v České republice, což dále již nebude explicitně zmiňováno. Důvod selekce pouze České republiky samotné, je samozřejmě bližší osobní vztah, možnost aktivního výzkumu na kvalitativní úrovni a v neposlední řadě i určitá kontroverze ohledně samotné problematiky, což by se dalo považovat za primární faktor atraktivity tohoto tématu.

V rámci validity je také nutno přímo specifikovat kterými stranami českého politického spektra se práce bude zabývat. Zaměřím se zde na vládní strany a opozici ve vládním období 2021 až 2025, tedy ODS, TOP 09, KDU-ČSL, Piráti, STAN, ANO 2011 a SPD.

1. Výzkumné otázky

V návaznosti na problematiku definujeme jednu hlavní výzkumnou otázku, která se dále větví do pěti výzkumných podotázek. Hlavní výzkumná otázka zní: „V čem se liší návrhy důchodové reformy v rámci vybraných stran?“. Odpověď na tuto otázku by měla být konceptuálně primárním přínosem práce v kontextu výzkumného problému, a tudíž se podílet na všech aspektech cílů tohoto textu. Na primární otázku přímo navazuje pět podotázek, které sice rozvádějí tu primární, každopádně jejich přínos je pro práci neméně důležitý. Všechny se týkají konkrétních kritérií, které jsem pro tuto práci definoval, jedná se o státní rozpočet, úpravu předčasných důchodů, podíly jednotlivých pilířů, charakter politik a vliv na veřejné mínění. První z těchto otázek tedy zní: „V čem jsou jednotlivé návrhy rozdílné z hlediska dopadu na státní rozpočet“. Druhá poté: „V čem jsou jednotlivé návrhy rozdílné z hlediska úprav předčasných důchodů.“ Třetí podotázka zní: „V čem jsou jednotlivé návrhy rozdílné z hlediska podílu jednotlivých pilířů?“. Dále: „V čem jsou jednotlivé návrhy rozdílné z hlediska charakteru politik a vlivu na veřejné mínění?“. Aspekt hlediska veřejného mínění je zde myšlen tak, jestli odpovídají jednotlivé návrhy a politiky představě občanů a jak na ně reagují. A poslední podotázka: „Z jakých odborných předpokladů, případně zahraničních zkušeností, konkrétní strana vychází?“. Jak s primární výzkumnou otázkou, tak s podotázkami, bude pracováno na základě výzkumu, konkrétně získaných dat z něj. Detailní výzkumný design bude popsán v příslušné kapitole.

1.1 Hypotézy

- 1) Politické strany napříč politickým spektrem mají zájem o důchodovou reformu, liší se ovšem názory v její exekuci.
- 2) Politické strany napříč politickým spektrem v otázce důchodové reformy operují s konceptem třípilířového systému.
- 3) Politické strany napříč politickým spektrem chtějí zanechat možnost odejít do předčasného důchodu, liší se ale v nastavení podmínek pro odchod.
- 4) Politické strany napříč politickým spektrem chtějí implementovat důchodovou reformu primárně za účelem snížení schodku státního rozpočtu.

2. Jak funguje důchodový systém?

Pro plné pochopení následujících kapitol a mé práce celkově si je potřeba definovat, jak mohou obecně důchodové systémy fungovat. Nejdříve si představíme penzijní systémy

tradičně charakterizovány s ohledem na primární důvody pro jejich zavedení. Z tohoto hlediska jsme schopni historicky rozlišit *Bismarckův a Beveridgeův systém*.

Bismarckův systém pracuje s tím, že se právo na pobírání dávek sociálního zabezpečení získává prací (Ramos Leite, de Almeida Leite, Rito Ribeiro, Pinto Alves, Sardinha, 2022, s. 255-257, Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 15). V tomto systému se tedy dávky starobního důchodu odvíjí od občanových výdělků a jeho zaměstnání. Dále se zde setkáme například s maximálním limitem či garancí minimálního důchodu pro osoby, které za svého života dosahovali nízkých, popřípadě žádných příjmů (Ramos Leite, de Almeida Leite, Rito Ribeiro, Pinto Alves, Sardinha, 2022, s. 255-257). Bismarckův systém byl využíván například v Belgii, Německu nebo Švédsku (Meyer, 2014, s. 4). Druhý, Beveridgeův systém naopak poskytuje dávky sociálního zabezpečení všem občanům v podobě paušální penze nezávislé na jeho příjmech získaných během pracovních let (Ramos Leite, de Almeida Leite, Rito Ribeiro, Pinto Alves, Sardinha, 2022, s. 255-257, Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 15). Paušální důchod lze zvýšit prostřednictvím například kolektivního vyjednávání či prostřednictvím určitých smluvních opatření zaměstnavatelem. Takový systém byl zaveden například v Nizozemí nebo Irsku (Meyer, 2014, s. 4). Oba systémy byly v průběhu času reformovány a jejich vývoj byl vzhledem k různosti národů, kde dané systémy fungovaly, rozdílný (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 15).

V této práci, ačkoliv je pro kontext důležité je uvést, nebudeme využívat Bismarckovsko-beveridgeové dělení. V případě popisu penzijních systémů například u vybraných zemí v této kapitole využijeme *trípilířové definice*. Systém tří pilířů důchodového systému začal být užíván od roku 1994, kdy byl popsán v publikaci vydané Světovou bankou (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 15). Ve zkratce byly tyto pilíře interpretovány jako pilíř povinný veřejný, pilíř profesní a pilíř dobrovolný individuální (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 15).

První pilíř důchodového systému primárně slouží k určité prevenci chudoby ve stáří a k zajištění důstojného života penzistů. Tento cíl je plněn prostřednictvím buďto základního či univerzálního paušálního důchodu, minimálního důchodu nebo cílenými dávkami v systému sociálního zabezpečení (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 17-

19). Pilíř je založen na redistribuci finančních prostředků odváděných do systému a mezigenerační solidaritě. Dle publikace OECD lze stanovit tři typy redistribučních schémat, a to schéma základní, minimální a cílené (Barlund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 17-18). Základní schéma poskytuje starobní důchod v podobě legislativou daných paušálních dávek nebo dávek, které se jednotlivci určují v závislosti na jeho odpracovaná léta. Standardně je tento způsob redistribuce využíván například v České republice, Dánsku nebo Lucembursku (Barlund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 17-18, Ebbinghaus, 2015, s. 58-65). Druhým schématem je schéma minimální. Výše minimálního důchodu působí jako pomoc lidem, jejichž příjmy byli nízké, popřípadě žádné (Barlund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 18). Zajišťují tak osobě s nárokem na penzi spodní hranici důchodového příjmu. Minimální důchod je stanoven ve valné většině členských států Evropské unie a představuje tak nejčastěji užívané schéma (Barlund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 18). Poslední, cílené schéma má za úkol plnit potřeby konkrétních občanů na základě předem daných ustanovení a v různých podobách ho najdeme v zemích jako je Belgie, Itálie, Dánsko a jiné (Barlund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 19). Tato tři schémata lze mezi sebou libovolně kombinovat. První pilíř bývá financován tzv. *Pay as you go* systémem (zkráceně PAYG), který funguje na základech již zmiňované mezigenerační solidarity (Barlund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 20, Ebbinghaus). Aktuální příjmy a odvody pracujících občanů jsou použity k pokrytí penzí nynějších důchodců (Barr, 2002, s. 7-10).

Pod druhý pilíř spadají penzijní plány, které souvisejí se zaměstnáním. Tento pilíř zajišťuje adekvátnost výše starobního důchodu vzhledem k příjmům občana získávaných za celé nebo určité pracovní období (Barlund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 20). Ve zkratce by měl druhý pilíř sloužit k náhradě mzdy v odpovídající míře. Již ve veřejném důchodovém systému, který jsme blíže popisovali v textu předešlém, si lze všimnout, že je z části založen na úměře výše důchodu a profesních výdělků člověka, a je proto potřeba přihlížet jak k občanovým výdělkům, tak k tomu, jak dlouhá byla doba jeho přispívání do systému. V zemích Evropské unie je pak výše důchodu kalkulována mimo jiné právě s ohledem na průměr celoživotních výdělků nebo na průměr výdělků blíže definovaných určitým časovým rámcem (Barlund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 20). Druhý pilíř důchodového systému nás tak obohacuje o dva typy systémů, takzvané dávkově definované systémy (zkráceně DB) a příspěvkově definované systémy (zkráceně DC) (Hinrichs, 2021, s. 415-

416, Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 20). V příspěvkově definovaném systému jsou příspěvky jednotlivce definovány buď jakožto určitá procentuální hodnota z jejich příjmů nebo v podobě fixní částky. Každá osoba si může sama zvolit, jak bude investovat své prostředky a sami přispěvatelé mají následně možnost pozorovat vývoj investic na svém účtu (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 21). DC systém lze transformovat do podoby pomyslně definovaných příspěvků (zkráceně NDC), které spravujeme jako systém PAYG. V případě NDC schéma vlastní jednatelce virtuální, imaginární konto, do kterého jsou zaznamenávány jeho odvody, a tudíž zde může sám sledovat své teoretické budoucí důchodové nároky (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 21). Prostředky jsou zde spravovány na základě předem známých norem, což poskytuje člověku stabilitu, transparentnost a předvídatelnost výše důchodu. V případě dosažení důchodového věku bude jednatelci vyplácen starobní důchod navýšen o hodnotu jejich imaginárních účtů (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 21). DB, dávkově definované systémy jsou součástí takřka všech členských zemí Evropské unie. Mohou být poskytovány prostřednictvím druhého pilíře, ale v upravené podobě je lze nalézt i v rámci pilíře prvního (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 20, Ebbinghaus, 2015, s. 65-66). Systém poskytuje penzistům důchodové výhody, které jsou předem legislativně stanoveny na základě kritérií jako například stanovení procentuální částky z průměrného příjmu, věk odchodu do důchodu či délka pracovní kariéry (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 21). Starobní důchod je tak navýšen o zmíněnou částku. Hlavním rozdílem mezi systémy DB a DC je rizikovost daných schémat (Barr, 2002, s. 5-6). V případě dávkově definovaných systémů nese rizika zprostředkovatel penzijního plánu, což bývá nejčastěji stát, popřípadě penzijní fond či sama společnost, investování do penzijního fondu je vzhledem k jasným pravidlům bezpečné a stabilní (Barr, 2002, s. 5-6, Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 21). Naopak, v systému příspěvkově definovaném, zodpovědnost za výslednou penzi nese investující jednatelce. Není zde záruka minimální výše důchodu. Rizika s jednotlivými schématy spojená se pochopitelně liší v závislosti na pravidlech a nastavení daného systému (Barr, 2002, s. 5-6, Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 21). Soukromé zaměstnanecké pojistné systémy mohou za určitých podmínek tvořit hybridní systémy s veřejnou sférou starobních důchodů financovanou PAYG schématem. Toto splynutí dává vzniku bodovému systému, který funguje na principu udělování bodů odvíjející se od náročnosti práce, délky odpracovaných let apod. a následném zvýšení penze dle získaných bodů, dále zde vzniká NDC schéma, které

jsme podrobněji analyzovali dříve v této kapitole a v neposlední řadě mohou vznikat modifikované dávkově definované systémy založené na veřejných důchodových systémech (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 21).

Jako poslední v důchodovém systému založeném na základních třech pilířích si představíme pilíř třetí. Ten představuje dobrovolné soukromé penzijní spoření jednotlivce (Barr, 2002, s. 5-6). Může dopomoci individualizaci náhrad za výděly v období pracovní kariéry a také poskytuje lepší možnosti této náhrady osobám, které se vyskytují mimo formální pracovní trh. Typově můžeme označit financování třetího pilíře jako příspěvkově definované vzhledem k jeho dobrovolnému charakteru a přenechání většiny zodpovědnosti na samotném přispěvateli, vyskytuje se ale i v takové podobě, kdy mohou zaměstnanci dobrovolně přispívat určitou finanční částku v rámci profesních spořicíh systémů (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 22). Z hlediska legislativy je poslední pilíř definován spíše ledabyly, opět kvůli jeho osobnímu, soukromému charakteru. Státní instituce zde zasahují jen na základě regulačním či finančním například v podobě zvláštních daňových režimů a pobídek nebo v případě finančního dorovnání (Barslund, Chmelar, Lannoo, von Werder, 2014, s. 22).

Pro zasazení typologií důchodového systému do širšího kontextu si na závěr této kapitoly představíme poslední klasifikaci důchodového systému, a to typologii vytvořenou Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (zkráceně OECD) uvedenou v publikaci *Pension at a Glance, Public Policies across OECD Countries* z roku 2005. Tato typologie se vyhýbá třípilířovému konceptu a uvádí důchodový systém ve dvou rovinách, v rovině redistributivní a v rovině pojistné.

Redistributivní rámec důchodového pojištění má za úkol zajišťovat důstojný život penzistů a předcházet tak chudobě ve stáří (OECD, 2005). V tomto rámci nacházíme similarity s třípilířovým ukotvením důchodového systému, konkrétně s pilířem prvním. Setkáme se zde se čtyřmi typy systémů s povinnou participací, které jsou poskytovány veřejným sektorem jednotlivých států a lze je libovolně kombinovat: základní důchodový systém, cílené programy, systém minimálních důchodů a sociální pomoc (OECD, 2005). Základní důchodový systém je založen buďto na legislativně daných paušálních dávkách, které jsou vypláceny všem občanům totožně nebo na dávkách závislých na počtu odpracovaných let

jednotlivce (OECD, 2005). Cílené plány oproti základním důchodům zajišťují vyšší příspěvky důchodcům chudším a naopak. Lze je rozdělit na dávky, které závisí čistě na celkové hodnotě penze, kterou daný důchodce pobírá, dávky jejichž hodnota se snižuje či zvyšuje na základě jiných příjmů např.: privátní spoření nebo dávky, které se odvíjí od důchodcova majetku (OECD, 2005). Minimální důchody představují částku vyplácenou penzistům, kteří během pracovní kariéry dosahovali nízkých či žádných výdělků, pro jejich uznání je obvykle potřeba přispívat do systému alespoň po určité období. Posledním typem systému jsou sociální dávky, které využívají státy s nedefinovanými cílenými programy pro důchodce. V tomto případě mohou penzisté využívat stejných nástrojů sociální pomoci jako zbytek obyvatelstva (OECD, 2005).

Pojistný rámec důchodového systému lze volně přirovnat k druhému pilíři vycházejícího z třípilířového schématu. Lze tedy říci, že pojistný rámec důchodového systému slouží k náhradě penzistových příjmů z období pracovní kariéry, snaží se o adekvátní náhrady zmíněných příjmů (OECD, 2005). Do tohoto rámce řadíme systémy DB, DC a NDC jejichž význam jsme si podrobně vysvětlili dříve v této kapitole (OECD, 2005). Dále spadají do pojistného rámce pojištění profesní či například bodový systém (OECD, 2005).

OECD v publikaci také zmiňuje rámec založen čistě na individuálních soukromých spoření, bohužel není blíže rozebrán. Dle poskytnutých informací můžeme usuzovat, že se jedná o rámec totožný s třetím pilířem důchodového systému v třípilířovém schématu.

2.1 Příklady fungování důchodového systému ze zahraničí

V rámci dosavadního stavu poznání ze zahraničních států si nyní uvedeme příklady důchodových systémů třech evropských zemí, abychom ukotvili teoretický koncept možností fungování důchodového systému.

2.1.1 Nizozemí

Prvním analyzovaným státem je Nizozemí, které je často obecně považováno za stát s jedním z nejlepších důchodových systémů. Jeho model se, obdobně jako ten český, skládá ze tří pilířů (OECD, 2023d). Zaprvé tzv. AOW, což je obecný státní důchod neboli základní důchodové zabezpečení, které je přiznáváno od 66. roku života a může dosahovat až 70%

výše průměrné mzdy (Sørensen, Billig, Menard, Lever, Settergren, 2016, s. 57-63, OECD, 2023d, IamExpat.cz, 2024a). Tato výše se může měnit vlivem počtu členů domácnosti, kdy například spolužijící páry mohou dosahovat přibližně 50% průměrné mzdy, zatímco jedinci žijící sami až již zmíněných 70% (IamExpat, 2024a). Přiznávání důchodů je determinováno časovým intervalem doby žití na území Nizozemska, tedy že každý občan, který v něm žil nebo pracoval ve věku mezi 15 a 65 lety, má na státní důchod nárok (OECD, 2024d, IamExpat, 2024a). Druhým pilířem jsou důchodové fondy ze strany zaměstnavatele, který do fondu přispívá na měsíční bázi (Sørensen, Billig, Menard, Lever, Settergren, 2016, s. 57-63). Takto vzniklý kapitál je poté investován a výdělek připadá jedincům s přiznaným důchodem. Jedním z práv zaměstnance je možnost preference fondu, ve kterém se bude v rámci důchodového systému participovat. Tyto penzijní fondy jsou ze zákona neziskové, tudíž v případě krachu firmy jsou chráněny státem, a rozdělují se na tři základní podskupiny (IamExpat, 2024a) na základě oborů. První podskupina operuje skrz celé pole pracovního působení, tudíž například sociální služby. Druhá se týká konkrétních firem, tedy korporátní fondy. A do třetí podskupiny spadají konkrétní pracovníci na základě jejich pozice, tudíž například lékaři specialisté, atd. Všechny tyto zmíněné penzijní fondy jsou v rámci společností povinné, kdy se drtivá většina financí v důchodovém sektoru pohybuje právě v těchto fondech a více než 90% zaměstnanců v Nizozemí se takového fondu účastní skrz svého zaměstnavatele (OECD, 2024). Tento pilíř nyní (k roku 2024) prochází určitými změnami v rámci reformy, která probíhá od roku 2023, nicméně zaměstnavatelé mají čas až do roku 2027, aby se na nový plán adaptovali (van Hekken, Hoofs, Brügger, 2022, s. 176-178, IamExpat, 2024a). Tyto změny byly navrženy v rámci přizpůsobování novým kariérním trendům, jako například delší pracovní doba a častější změny zaměstnání (van Hekken, Hoofs, Brügger, 2022, s. 176-178). Tyto změny představují větší transparentnost, aby měl každý zaměstnanec možnost přesně vidět stav a průběh všech investic a transakcí v rámci jeho spoření. Dále individuálnější přístup, kdy může pro každého jednotlivce existovat individuální fond, místo jednoho fondu pro skupinu zaměstnanců. A poslední radikálnější změnou tohoto pilíře je nerovnost investic na základě věku, což by vzhledem k časovému faktoru a rizikům mělo benefitovat starším zaměstnancům bez perzekuce těch mladších (van Hekken, Hoofs, Brügger, 2022, s. 176-177). Třetí pilíř nizozemského důchodového systému je individuální spoření, kdy si jedinec spoří na důchod sám skrze důchodová konta nebo investice do formálních spořicíh programů (Sørensen, Billig, Menard, Lever, Settergren, 2016, s. 57-63).

2.1.2 Německo

Druhou zemí, která může představovat inspiraci pro funkčnost důchodového systému v České republice jsem zvolil Německo. Německý důchodový systém je opět podobně jako ten český založen na třech základních pilířích. První pilíř je zastoupen zákonným systémem důchodového pojištění, ten nabízí jednotlivci penzi ve výši zhruba 70 % čistého příjmu po dosažení důchodového věku, tedy 65 let a deset či jedenáct měsíců dle toho, kdy se daná osoba narodila (OECD, 2023a). Spoluúčast na přispívání do důchodového systému je povinná pro všechny zaměstnance a OSVČ s tím, že každý poskytuje státu příspěvky tvořené 18,6 % ze své čisté mzdy (OECD, 2023a). Nárok na německý důchod získáváte, pokud v zemi pracujete minimálně 5 let a výše vyplácené penze přímo závisí na výši příspěvků odváděných státu po dobu pracovního života v Německu (OECD, 2023a). V lednu 2021 vešel v platnost základní důchodový systém spolkové vlády, který garantuje osobám přispívajícím do systému minimálně 33 let příplatek k běžnému důchodu (IamExpat, 2024b). Druhý pilíř zaštiťuje podnikové kapitálové fondy, což jsou kolektivní dobrovolné důchodové systémy a přispívá se do nich prostřednictvím zaměstnavatelů (Wilke, 2019, s. 40-43). Zaměstnavatel v Německu nemá povinnost připojištění nabízet, ovšem díky úlevám na daních a vládním dotacím je to pro jednotlivé zaměstnavatele doopravdy výhodné. Celkem existuje pět druhů podnikového penzijního připojištění (IamExpat, 2024a). Prvním z nich je přímé pojištění, zaměstnavatel zajišťuje zaměstnanci životní a penzijní pojištění, důchod je následně vyplácen pojišťovnou. Dalším druhem je přímý grant, který, jak již název napovídá, představuje závazek k výplatě důchodových dávek zaměstnavatelem. Třetím druhem penzijního připojištění jsou podpůrné fondy, které se skládají z penzijních systémů vytvořených přímo některými společnostmi, ty v případě odchodu do důchodu vyplácí zaměstnanci příspěvky. Dále existují tzv. penzijní společnosti, zde zaměstnavatel přispívá do penzijního spoření skrze sdružení, které se zaměřuje právě na firemní penzijní připojištění. Samo sdružení následně poskytuje zaměstnanci penzi. Posledním typem jsou penzijní fondy, které představují vlastní penzijní připojištění firem, od ostatních podnikových programů se liší investicemi příspěvků například do akcií. Ve všech případech je pro penzijní připojištění běžně odváděno zaměstnancem 3-15 % z měsíční hrubé mzdy. Třetím pilířem německého důchodového systému je soukromý penzijní plány poskytované pojišťovnami či bankami (Wilke, 2019, s. 40-43). Tyto tzv. soukromé důchody fungují především jako motivace německých obyvatel přispívat a dělíme je do dvou skupin – „Riester Pension“ a „Rürup pension“ (Wilke, 2019, s. 40-43, s. 54-55). Penzijní plán Riester

Pension existuje od roku 2001, kdy vznikl jako prevence pro možné ztráty (Wilke, 2019, s. 40-43, Blum, 2019, s. 396-397). Plán Rürup pension vznikl roku 2003 pro občany, kteří nemají nárok na důchod Riester, většinou se jedná o podnikatele či OSVČ (Wilke, 2019, s. 54-55, IamExpat, 2024b). Hlavním cílem tohoto programu je poskytnout důstojné staří i zmíněným osobám.

2.1.3 Švédsko

Důchodový systém, kterým se budeme zabývat jako posledním pochází z oblasti, na kterou přímo sami politici odkazovali ve vzniklých rozhovorech. Touto oblastí je Skandinávie a zem jejíž důchodový systém si blíže popíšeme představuje Švédsko. Standardním věkem pro odchod do důchodu je ve Švédsku 65 let, předčasně lze nabít nároku pro pobírání penze již v 61 letech, ovšem za podmínky nižšího důchodu, naopak vrchní hranice pro odchod do důchodu představuje 67 let (OECD, 2023b). Švédský důchodový systém je, jako dva předešlé, založen na třech pilířích (Sørensen, Billig, Menard, Lever, Settergren, 2016, s. 57-63). Prvním pilířem jsou státní důchody (national public pension system) (Sørensen, Billig, Menard, Lever, Settergren, 2016, s. 57-63). Tento pilíř je primárně financován metodami PAYG (Pay As You Go) a NDC (Notional Defined Contribution) (OECD, 2023b). PAYG model představuje, jak jsme již dříve v textu uvedli, základní, tradiční systém financování penzí, funguje na základě příjmů a odvodů nynějších zaměstnanců. Peníze, které jsou těmito pracovníky odvedeny následně slouží k financování důchodů momentálních penzistů. NDC je koncept modernější, jako PAYG model funguje na principu financování současných penzí nynějšími zaměstnanci, ale liší se tím, že používá pro jednotlivé pojištěnce individuální účty, které fungují pro záznam odvodů a nároků na budoucí penzi občana, penzista si finance shromažďované na tomto účtu následně může vybrat. Tento systém financování se vyznačuje svou nezávislostí díky jasným, fixně stanoveným pravidlům, dále také není součástí státního rozpočtu. První pilíř švédského důchodového systému je tvořen dvěma hlavními složkami, a to příspěvky na starobní důchod (income pension), vypočítanou dle výdělků získaných během let v zaměstnání, financovanou prostřednictvím systému PAYG a NDC, a příspěvky na důchod ze státního fondu (premium pension), která představuje povinnou plně financovanou příspěvkovou část, jednotlivec či rodina v rámci prémiové penze může investovat určitý kapitál do jednoho z více než sta fondů (Regeringskansliet, 2020). Samotná výše důchodu následně závisí na výkonnosti těchto investic. V rámci prvního pilíře se setkáváme i s takzvaným garantovaným důchodem, který je poskytován

občanům, kteří disponovali výjimečně nízkými či žádnými příjmy (Regeringskansliet, 2020). Výše garantovaného důchodu se odvíjí od vašeho státního důchodu, délky pobytu ve Švédsku, ale také například na rodinném stavu. Pokud byste chtěli dosáhnout na plný garantovaný důchod, museli byste ve Švédsku žít minimálně 40 let, ve všech případech, kdy jste této hranice nedosáhli je vám garantovaný důchod snižován (Regeringskansliet, 2020). Druhý pilíř představují tzv. occupational pensions neboli zaměstnanecké penzijní programy (Pavolini, Seeleib-Kaiser, 2018, s. 477-480). Occupational pension je doplňkovým programem ke státním důchodům a lze díky němu zvýšit penzi nad vrchní hranici veřejného důchodového systému (Regeringskansliet, 2020, (Pavolini, Seeleib-Kaiser, 2018, s. 477-480)). Ačkoliv je polopovinný využívá ho zhruba 95 % žen a 93 % mužů (Regeringskansliet, 2020). Program je založen na kolektivních domluvách mezi zaměstnavatelskými konfederacemi a odbory a je vyplácen buďto ve formě určitých výhod, tedy je zde vymezena výše příspěvku zaměstnance, nebo prostřednictvím vymezení příspěvku zaměstnavatele (Regeringskansliet, 2020). V neposlední řadě je důležité říci, že v tomto pilíři finančně participují jak zaměstnavatelé, tak i zaměstnanci. Třetí pilíř švédského důchodového systému je definován jako soukromé důchodové spoření (individual pensions) (Sørensen, Billig, Menard, Lever, Settergren, 2016, s. 57-63). Jak z názvu lze vyčíst, jedná se o zcela dobrovolné spoření jedince prostřednictvím banky, pojišťovny nebo jiné finanční instituce (Regeringskansliet, 2020). Výhody zde nalézáme právě v individualitě, a tedy přizpůsobení spoření vlastním potřebám.

3. Metodologie

V rámci metodologie výzkumu a konkrétního výzkumného designu užíváme výzkum kvalitativní, který nám narozdíl od kvantitativního umožňuje hloubkové porozumění zkoumaného fenoménu. Při průběhu práce s daty využíváme induktivní logiku, jelikož výzkum defaultně začíná na straně respondentů, od kterých získáváme pomocí hloubkových rozhovorů údaje, ze kterých poté odvozujeme pravdivost již uvedených výroků, popřípadě necháme vzniknout novým. Vzhledem k charakteru tématiky aplikujeme k výzkumu policy přístup PW, konkrétně interpretativní (diskurzivní) v rámci konceptuálního ukotvení. S tím se pojí hlavní metody sběru dat. Klíčovým konceptem přístupu jsou tři pojetí veřejných politik (Novotný, 2015), přičemž v tomto případě definujeme veřejné politiky jakožto autoritativní rozhodnutí.

Průběh tohoto konkrétního výzkumu je cyklický, tedy nejdříve: a) definujeme předmět výzkumu, v tomto případě se jedná o hlavní výzkumnou otázku a podotázky s ní spojené; b) určujeme research design, tedy metody výběru a sběru dat; c) připravujeme koncept sběru dat, čímž se rozumí důkladný výběr všech respondentů; d) sbíráme samotná data, v našem případě provádíme rozhovory; e) výsledky z již zmíněných rozhovorů analyzujeme, uvádíme dílčí výsledek a saturujeme informace; f) vyhodnocujeme konečnou závěrečnou zprávu, obsahující popis výzkumu, výsledky analýz, interpretace a závěry. Podbod „a)“ je detailněji rozebrán v kapitole „Výzkumné otázky a cíle“ a podbody „b) až c)“ v kapitole „Výzkumný design“.

Základním stavebním kamenem výzkumného designu jsou hloubkové rozhovory s relevantními aktéry, kteří v rámci výzkumu zastupují konkrétní politické strany. Za relevantní se v tomto případě považují členové dané strany, přičemž průběh oslovování probíhal na základě co nejvyšší funkce co nejrelevantnější k tématu. Proces oslovování nových respondentů skončil až tehdy, když bylo získáno dostatečné množství dat k dosažení validity výzkumu. Identifikace a dostupnost těchto aktérů nepředstavuje problém, jelikož se jedná povětšinou o veřejně známé a aktivní osoby.

S tímto výzkumným designem ovšem přichází několik potenciálních komplikací, které zde nyní budou uvedeny, jelikož se od nich částečně odvíjí právě samotný výzkumný design. Jejich finální dopad a vliv na alterace výzkumu budou uvedeny v kapitole „Závěr“.

Dodržení etiky je první aspekt, který se přímo odvíjí od charakteru kvalitativního výzkumu, použitého v této práci. Dalším faktorem je důraz na přípravu samotných rozhovorů, která by byla ovšem v případě potřeby inferiorní aspektu adaptace na jeho průběh. V neposlední řadě je nutno vytvořit informovaný souhlas, který by ovšem neměl průběh rozhovoru nijak ovlivnit, maximální dopad by mohl mít pouze na jeho výsledek. Poslední očekávatelným aspektem potenciálních komplikací je objektivita z pozice zkoumajícího, tedy mě. V rámci samotného výzkumu poté vzniká další potenciální komplikace, kterou bych ovšem nezařazoval pod etiku. Jedná se o potenciální neochotu aktérů poskytnout jakékoli informace, popřípadě dostatek relevantních a úplných informací, pro výzkum. Tomuto ohrožení práce předcházela právě výběr tématu, který by měl toto riziko minimalizovat. V případě neúspěchu se ovšem lze opírat o veřejné výstupy a volební materiály, které by

měly být v případě zisku nulových informací dostačujícím substituentem pro validní výstup výzkumu, který by splňovat cíle práce. Stále ale musíme brát v potaz, že konkrétně v České republice existují politické strany či konkrétní političtí aktéři, kteří se velice vyhraňují proti poskytování informací v podstatě komukoliv. Se zaměřením na politické strany v Čechách by tento problém mohl představovat chybějící informace například z politické strany „Svoboda přímé demokracii“, což by mohlo zapříčinit až markantní výpadek názoru silně pravicových stran vzhledem k tomu, že na této straně politického spektra v krajním až extrémním slova smyslu nemá Česká republika jiného relevantního zastoupení. Vybrat totiž společensky relevantní problematiku, která by ve věci politických stran reprezentovala určitou dualitu, by nepochybně nebyl problém, nicméně pravděpodobně by sesbíraná data nebyla dostatečná, tudíž cesta co největší kontroverze není dle mého názoru v tomto případě ideální.

V následující části si představíme seznam témat, okolo kterých se rozhovory tvoří. Nejedná se o konkrétně formulované otázky, díky čemuž mohou být rozhovory co nejvíce interaktivní. Takto získaná data nám umožňují porozumět rozdílným politikám napříč politickými stranami, což společně s teoretickým ukotvením z dosavadního stavu poznání tvoří validní a relevantní výsledek.

1. Stav a pohled na nynější a obecnou komunikaci mezi vládními a opozičními stranami ve věci zkoumané problematiky.
2. Názor a pohled na koncept mezigenerační solidarity, případně její důležitost.
3. Role výzkumů, komparativních analýz na tvorbu stranických názorů a politik.
4. Aspekt inspirace ze zahraničí.
5. Vliv zkoumané reformy na stav státního rozpočtu.
6. Potenciální rozdíly při tvorbě adekvátní policy s nynějšími vědomostmi.
7. Observace průběhu zmíněné reformy a očekávaná reakce ze strany veřejnosti.
8. Shrnutí hlavních cílů při tvorbě zmíněné policy.
9. Průnik protiinflačního konceptu reformy s udržením životní úrovně důchodců.
10. Potenciální další reformy v případě vítězství v následujících volbách.

K finální podobě práce bylo v rámci výzkumu napříč stranami osloveno 42 respondentů, což, jak již bylo vysvětleno v kapitole „Metodologie“, probíhalo s cílem získání adekvátního množství informací, nikoli konkrétního počtu respondentů. K datu odevzdání práce se uskutečnilo 8 validních rozhovorů, ze kterých bylo možné čerpat data k výzkumu. Zbytek

žádostí byl buď zamítnut, nebo v reakci na ní žádná odpověď obdržena nebyla. Politické strany TOP 09, Piráti, ANO 2011 a SPD všechny vyprodukovaly jednoho validního respondenta. Za dvě následující strany, konkrétně ODS a KDU-ČSL, v rámci sběru dat vystupovaly dva respondenti. Poslední nezmíněnou politickou stranou z řad vládních stran a opozice je STAN, ze kterého se mi bohužel nepodařilo získat ani jednoho respondenta. Po celou dobu výzkumu bylo kontaktováno 6 relevantních aktérů, přičemž ani s jedním se proces domluvy nepropracoval k vyhotovení samotného rozhovoru. Tato komplikace byla pro mě jakožto tazatele přinejmenším překvapivá, jelikož se jedná o vládní stranu s validními kapacitami co se důchodové reformy a důchodů obecně týče. Pro snazší zorientování a představu je zde přiložena jednoduchá tabulka s počty respondentů.

Tabulka 2: Počet respondentů k dané politické straně

Politická strana	Počet respondentů
ODS	2
TOP 09	1
KDU-ČSL	2
Piráti	1
STAN	0
ANO 2011	1
SPD	1

Zdroj: Autor

Pro dosažení adekvátní validity výzkumu budou tedy využita veřejně dostupná data, kterými budeme substituovat data získaná, aby byla finální komparace a výstup výzkumu možný.

Někteří respondenti v rámci informovaného souhlasu žádali o anonymitu a přejí si vystupovat pouze jakožto aktéři daných politických stran, tudíž pro dosažení co nevyšší míry rovnosti mezi odpověďmi budou uvedeni anonymně všichni.

V následující části textu bude probíhat analýza získaných dat procesem kódování podle Flicka z publikace „Analýza kvalitativních dat“, vydané v roce 2014 (Šedřová, Švaříček, 2014). Data z rozhovorů rozdělíme na jednotky, které nám budou sloužit jako kategorie pro komparaci odpovědí. Každý kód se bude přímo vztahovat k adekvátnímu okruhu témat

v korelaci buď s výzkumnými otázkami nebo otázkami z rozhovoru. To nám umožní lépe nahlédnout do problematiky rozdílnosti politik jednotlivých stran.

První zmíněné téma ovšem nebude vzhledem k jeho charakteru ukotveno v dosavadním stavu poznání, jak bude vysvětleno níže. Přinese ovšem potřebný kontext k obecným postojům daných politických stran, což by mělo zjednodušit jejich následnou komparaci.

4. Výchozí stav poznání

4.1 Vývoj penzijního systému v České republice

Po pádu komunismu započala v České republice vlna reform v oblasti sociálních věcí, s vidinou přizpůsobení fungování právě sociálního systému tržnímu hospodářství a snahou o sjednocení systému (Klepárník, Štípek, Bittner, Pícl, 2017, s. 94). Hlavní cíl představovalo zformovat Fond penzijního pojištění (Klepárník, Štípek, Bittner, Pícl, 2017, s. 94). V roce 1993, se vznikem České republiky, vzešel v platnost zákon upravující pojistné na sociální zabezpečení (Klepárník, Štípek, Bittner, Pícl, 2017, s. 95). Díky tomuto zákonu získali občané možnost platit určitý příspěvek, jehož část sloužila k přispívání na důchodové pojištění (Klepárník, Štípek, Bittner, Pícl, 2017, s. 95). O rok později byl zaveden třetí pilíř důchodového systému, tedy penzijní připojištění podporováno státním příspěvkem v předem dané výši (Loužek, 2014, s. 123, (Klepárník, Štípek, Bittner, Pícl, 2017, s. 95-96). V polovině devadesátých let byl v ČR implementován k pilíři třetímu první pilíř důchodového pojištění, který představoval povinnou složku pojištění založenou ve zkratce na PAYG systému průběžného financování a principu mezigenerační solidarity (Loužek, 2008, s. 123). Dalším výrazným bodem pro české důchody bylo v roce 2012 zavedení 2. pilíře a jeho následné zrušení o dva roky později (Klepárník, Štípek, Bittner, Pícl, 2017, s. 98-100). Tento pilíř spočíval ve využívání privátních penzijních fondů, do kterých přispívali jednotlivci zcela dobrovolně (Batty, Hailichova, 2012, s. 226) svou podobou tak připomínal spíše určité formy třetího pilíře (Klepárník, Štípek, Bittner, Pícl, 2017, s. 100-101). V následujících letech bylo od důchodové reformy či jiných radikálních zásadách do financí penzistů upouštěno, což vedlo až k dnešnímu stavu důchodového pojištění a jeho reformy v České republice (Klepárník, Štípek, Bittner, Pícl, 2017, s. 105-107).

4.2 Český důchodový systém dnes

Český důchodový systém funguje na bázi dvou složek, a to na základě elementárního důchodového pojištění, veřejné státní složky, a případným penzijním spořením, představující aspekt soukromý (OECD, 2023c). Druhá složka českého důchodového systému, tedy penzijní spoření, nahradila v roce 2013 penzijní připojištění se státním příspěvkem (MPSV, 2020). Každý občan má dále možnost využívat dalších dobrovolných doplňkových systémů v podobě například spoření prostřednictvím komerčních pojišťoven. Narozdíl od důchodových systémů v jiných státech Evropské unie, jejichž tři příklady si představíme v následujících kapitolách, nalézáme v českém důchodovém systému úplnou absenci penzijních systémů zprostředkované zaměstnavateli. Primární státní povinné důchodové pojištění je legislativně upraveno pro všechny pojištěnce v České republice stejně (MPSV, 2020). Odchytku tvoří pouze takzvané silové resorty jako jsou např.: hasiči, vojáci či policisté (MPSV, 2020). Další specifická pravidla ohledně důchodového pojištění se vztahují k osobám samostatně výdělečně činnosti. Výplata základního povinného důchodového pojištění probíhá prostřednictvím dávkového systému a je financována průběžně za pomoci konceptu PAYG (MPSV, 2020). Financování tedy závisí na základě momentálních příjmů a odvodů od nynějších pracujících, získané prostředky jsou následně redistribuovány občanům, kteří pobírají starobní důchod. Systém financování je tak z velké části založen na mezigenerační solidaritě a předpokladu, že bude vždy dostatek aktivních zaměstnanců. Výše samotné penze se skládá z určité základní částky, která je stejná všem pojištěncům a částky přímo závislé na výdělci pojištěnce, která je propočítávána dle zákonem daného vzorce (OECD, 2023c). Částka základního starobního důchodu se momentálně rovná deseti procentům legislativou stanovené průměrné mzdy (MPSV, 2020). Druhá, individuální část starobního důchodu činí 1,5 % referenční mzdy pro každý odpracovaný rok (OECD, 2023c). Věk odchodu do důchodu současně je 63 let a 10 měsíců pro občany mužského pohlaví a bezdětné ženy. Ženám, které vychovaly děti se věk do důchodu snižuje dle počtu dětí, které vychovaly (MPSV, 2022, OECD, 2023c). Dále je pro získání nároku na starobní důchod splnit požadovanou dobu placení pojištění, což je v tuto chvíli 35 let, pokud jsme dosáhli důchodového věku po roce 2018 (OECD, 2023c). Hranice celkové doby placení pojištění se úměrně snižuje s rokem, ve kterém jsme dosáhli důchodového věku.

V následujícím odstavci si uvedeme fungování tří pilířů důchodového systému v ČR dle

publikace České důchody (Potůček, 2019). První pilíř má v sobě zabudovanou složku sociálně pojišťovací, tedy říká, že váš budoucí důchod závisí na výši vašich příspěvků právě do prvního pilíře, prostřednictvím sociálního pojištění. Další složkou prvního pilíře je složka sociálně zabezpečovací, která vám pokrývá pravidelné příspěvky do prvního pilíře v sociálně vymezených náhradních dobách, i pokud je neplatíte, nebo je platit nemůžete. Důležité je si zde uvědomit, že je český důchodový systém smíšený, tedy obsahuje prvky sociálního zabezpečení i prvky sociálního pojištění. Také zde Potůček hovoří o nutnosti předcházení finančním problémům ve stáří již od nízkého věku. Druhý pilíř, který ovšem existoval pouze mezi lety 2013 a 2015, se zabíral dobrovolným důchodovým spořením. Osoba, která měla o toto spoření zájem si zvolila určitou penzijní společnost, a do té byla pravidelně vnášena 3 % financí z příspěvku na sociální pojištění z pilíře prvního a 2 % prostředků z občanovi hrubé mzdy. *„Výpočet důchodu z prvního pilíře měl být účastníkům druhého pilíře krácen úměrně nižšímu procentu do něj plynoucích neodkloněných příspěvků.“* (Potůček, 2019, s. 317) Vstup do druhého pilíře byl sice prezentován jako dobrovolný, ovšem po vstoupení zde již neexistovala možnost vystoupit. Potůček v této části druhý pilíř razantně kritizuje. Pilíř třetí značí část důchodového systému, do kterého participující osoby vstupují dobrovolně se závazkem dodržovat podmínky penzijních společností. Jedná se o formu spoření, kdy penzijní společnost investuje poskytnuté prostředky na kapitálových trzích. V tomto pilíři může, ale nemusí působit stát, a to v podobě podpory prostřednictvím státních příspěvků či slevami na daních.

4.4 Hodnoty v českém důchodovém systému

Také v následující části textu budeme vycházet z materiálů prof. PhDr. Martina Potůčka, CSc., M.Sc. v jeho díle „České důchody“ (2019). Prvním tématem je definice kritérií, hodnot, které úzce souvisí s otázkami důchodové systému a často bývají hlavním tématem pro dialogy právě o důchodové politice. Začneme pojmem *„důstojný důchod“*. Zde Potůček definuje stáří jako stav, ve kterém se o sebe člověk již nedokáže sám postarat a na řadu v této situaci přichází státní pomoc. S konkretizací pomoci zabezpečení proudící od státu lze využít Potůčkovu citaci čtvrté hlavy, článku 30, odstavci 1, Listiny základních práv a svobod, ve které stojí: *„Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.“* (Potůček, 2019, s.256). Vyplývá nám tak, že se stát legislativně zavazuje k plnění těchto sociálních práv a měl by být schopen udržovat takový důchodový systém, který občanům zajistí důstojný starobní důchod. Také se ale

dozvídáme, že určit částku, která se bude rovnat důstojnému zajištění ve stáří, není lehké a při jejím určování vznikají neshody napříč názory jak erudovaných expertů, tak samotných občanů. Jako jedno z hlavních řešení Potůček vidí kontinuální diskusi podpořenou četnými výzkumy o životní úrovni českých penzistů vedenou mezi politiky a občany státu. Jako druhou hodnotu představuje *zásluhovost*. Tu lze definovat mnoha způsoby s přihlédnutím

Tabulka 3: Názory na spravedlnost důchodového systému (výzkum CVVM, % všech odpovědí)

	Důchodový systém je				
	spravedlivý	spíše spravedlivý	něco mezi	spíše nespravedlivý	nespravedlivý
Výzkum 2010	6	13	33	25	15
Výzkum 2016	3	13	39	27	16

Poznámka: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: POTŮČEK, Martin. *České důchody*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019, S 97, ISBN 978-802-4642-369.

k různým aspektům, které ji přímo či nepřímo ovlivňují. Jednou z definic je vidina finančního obnosu po odpracování určitého počtu let. V tomto případě je tedy zásluhovost založena na komparaci finančních prostředků poskytovaných státem za čas penze a prostředků, které člověk do důchodového systému vkládal prostřednictvím povinných odvodů na sociální pojištění.

Dalším aspektem, který může ovlivňovat zásluhovost, je rodičovství. Lidé, kteří mají potomka či potomky ve výsledku ztrácí v důchodovém systému, příjmy rodin ve většině případů nejsou ani zdaleka stejně vysoké jako příjmy bezdětných občanů, a proto ani odvody na sociální pojištění nemohou být stejné, ačkoliv se jako rodič staráte o budoucího přispěvatele do systému. Ještě více zde trápí konkrétně matky, které často zůstávají dlouhá léta vyloučeny z trhu práce, kvůli starosti o potomky. Třetí aspekt představuje *princip solidarity*. „*Princip solidarity počítá s uplatněním lidské vzájemnosti překračující hranice individuálního prospěchu prostřednictvím státem organizovaných a regulovaných, ale i spontánních forem pomoci potřebným spoluobčanům.*“ (Potůček, 2019, s. 266). Solidaritu

lze rozdělit na dva druhy, a to solidaritu uvnitř generace a na mezigenerační solidaritu. Solidarita vnitrogenerační je v základu založena na principu redistribuce prostředků mezi všechny sociální třídy. Druhým principem, na kterém je založen tento typ solidarity je předpoklad vyplácení penze v důstojné výši, což je zajišťováno tak, že při výpočtu starobního důchodu se manipuluje se dvěma složkami: s danou, pevnou složkou, která je pro všechny občany stejná a se složkou pohyblivou, která se vyměřuje dle celkové částky občanových příspěvků do důchodového systému. Mezigenerační solidarita funguje na principu toho, že profesně aktivní vrstva společnosti odvádí příspěvky do důchodového systému a pokrývá financování starobních důchodů. Až tito mladí lidé dospějí do věku, kdy budou též pobírat penzi, bude jim na ni opět přispívat pracovně aktivní vrstva společnosti. V dnešní době však zjišťujeme nestabilitu mezigenerační solidarity, která spočívá v nízké porodnosti, tudíž není produkován dostatek budoucích přispěvatelů do důchodového systému. Čtvrtý pojem důchodové politiky je *spravedlnost*. Potůček zde vysvětluje, že pokud očekáváme funkčnost určitého systému, musí nacházet podporu v občanech. Těmi musí být systém přijímán jako adekvátní vzhledem k jejich potřebám a zároveň potřebám společnosti. Zároveň je nám zde řečeno, že dle výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění představují velkou část české společnosti občané považující český důchodový systém za spíše nespravedlivý než spravedlivý. Dále se budeme zabývat přímo občany či skupinami občanů, které důchodový systém znevýhodňuje, tak jak byly definovány v knize České důchody. Jako první problematickou skupinu občanů Potůček vidí osoby, které buďto nesouhlasí s povinností pravidelně přispívat do sociálního pojištění nebo osoby, které se důchodového věku vůbec nedožijí a částka, kterou nastrádali svými příspěvky zůstane uvnitř systému bez šance jakéhokoliv profitu dané osobě. Další znevýhodněnou skupinou jsou již zmiňovaní lidé s dětmi. Problém zde spočívá v tom, že tito lidé omezili markantní část svého pracovního života na úkor výchovy dětí, tudíž jejich příjmy, posléze odvody sociálního pojištění, představovaly radikálně nižší částky než v případě bezdětných spoluobčanů. Lidé, kteří mají potomky následně ve stáří pobírají nižší penzi než lidé bezdětní, ačkoliv přivedli na svět budoucí přispěvatele do systému. Třetí skupinu představují zaměstnanci, kteří společně se svými zaměstnavateli přispívají vyšší částky do sociálního pojištění než osoby samostatně výdělečně činné, primárně pak v posledních deseti až patnácti letech. Problém vzniká v momentě, kdy při výměře důchodu nedochází k rozdílům mezi OSVČ a zaměstnanci, dle pravidel prvního pilíře důchodového systému. Vzniká zde tedy neúměra mezi celkovou částkou příspěvku sociálního pojištění a výší penze. Následující

znevýhodněná skupina sestává z osob jejichž akademická kvalifikace je nízká, dále také z osob manuálně pracujících. Osoby v těchto dvou skupinách z pravidla umírají dříve než lidé s vyšším vzděláním či lidé pracující na úrovni psychična. Vzhledem k nerozlišování mezi úrovní vzdělání či druhem profese v důchodovém systému, lze tyto dvě skupiny spoluobčanů označit jako znevýhodněné. Poslední skupinou jsou, dle Potůčka, muži. Zde nespravedlnost tkví ve dvou aspektech. Tím prvním je možnost žen odcházet do penze v nižším věku, nežli tomu je u mužské věkové hranice, ačkoliv se ženy statisticky dožívají věku vyššího, tudíž je jim důchod vyplácen déle a mohou tak celkově získat více finančních prostředků. Dále pokládají muži za nespravedlivou výměru důchodu vycházející ze třetího pilíře důchodového systému. Zde představuje jeden z parametrů, který stanovuje průměrnou délku pobírání penze do konce života, střední délka života celé populace, což je vzhledem k dřívějším úmrtím mužů nevýhodné, pokud by zde byl přidán parametr pohlaví, pobírali by muži ze třetího pilíře penze vyšší a ženy naopak. Předposlední hodnotou úzce související s důchodovou politikou je *udržitelnost*. V této části jsou nám nastíněny důvody, jak lze udělat český důchodový systém udržitelným. Mezi tyto argumenty patří potřeba silné rodinné politiky, ta působí na společnost výsledkem vyšší porodnosti, což vede k lepším podmínkám pro důchodový systém. Druhý argument odpovídá na obavy z udržitelnosti financování, Potůček zde hovoří o tom, že pro pokrytí prvního pilíře důchodového systému bude státní rozpočet využívat nejen příspěvky sociálního pojištění, ale také jiné své zdroje příjmů. Ve třetím bodě je nám vysvětlena nutnost přípravy na stav, kdy budou v rámci následujících desetiletí výdaje na penze markantně růst, vzhledem ke zvyšující se hodnotě střední délky života. Poslední hodnotu, dle Potůčka, představuje *srozumitelnost, předvídatelnost a dlouhodobá stabilita*, tyto aspekty zároveň symbolizují kritéria, která česká společnost od důchodového systému očekává. V této části jsou nám popsány určité slabiny českého důchodového systému. Jednu ze slabin představuje nesrozumitelnost a až zbytečná složitost. Za slabinu jsou dále také považovány časté úpravy systému, které mohou leckdy na společnost působit prvoplánovým a necitlivým dojmem. S předešlou problematikou úzce souvisí i nepředvídatelnost výsledků úprav.

4.5 Novelizace důchodového pojištění schválené či plánované vládou Petra Fialy

V průběhu funkčního období nynější vlády, tedy vlády Petra Fialy jmenované prezidentem Milošem Zemanem 17. prosince 2021, byly ke dni 17. 3. 2024 schváleny tři zásadní úpravy

Zákona o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb. Společně s těmito úpravami byly novelizovány i některé další zákony související se zmíněnými třemi změnami. Vyjma těchto neméně důležitých novelizací bylo také schváleno finální znění zákona č. 349/2023 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s konsolidační veřejných rozpočtů, tedy konsolidační balíček.

Z chronologického hlediska představuje první schválené úpravy zákon vyhlášen 28. 12. 2022 ve Sbírce zákonů pod číslem 455/2022 Sb. Tento zákon upravuje podmínky pro výměru starobního důchodu v případě, že osoba s nárokem na starobní důchod vykonávala do doby dosažení důchodového věku výdělečnou činnost (Zákon č. 455/2022). Dále je zde doplněno zvláštní ustanovení o důchodovém věku zdravotnických záchranářů a s tím nepřímo související změna zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, která doplňuje určité povinnosti ve vztahu zaměstnavatele a zaměstnance, který vykonává pracovní činnost na jedné ze zákona definovaných pozic (Zákon č. 455/2022). V novele zazní též změna zákona o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, která upravuje vyměřovací základ zaměstnavatele a výši sazby pojistného (Zákon č. 455/2022). Také se zde objevují drobné změny zákona č. 323/2021 Sb. V neposlední řadě je v této úpravě zákona zakotveno snížení celkové částky penze určitým, zákonem definovaným představitelům komunistického režimu a postupy ke snížení důchodu právě těmito osobám, kde je přesně popsáno, jak se budou takové osoby vymezovat či jakým způsobem bude změněna výměra jejich starobního důchodu (Zákon č. 455/2024).

Druhou podstatnou novelizací zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a zákony s tím souvisejícími představuje zákon 71/2023 Sb. vyhlášen 20. 3. 2023. V této novele je přidána definice procentní výměry důchodů při zvýšení výše penze v mimořádném červnovém termínu roku 2023 (Zákon č. 71/2023). Dále je zde upraven zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, kde je přesněji definován příplatek, tedy zvýšení důchodu, osobám, na kterých byli spáchané křivdy jakožto na odpůrcích komunistického režimu včetně osob, které byli zasaženy perzekucemi tehdejšího totalitního režimu v oblasti finanční, sociální či zdravotní (Zákon č. 71/2023). Třetí a poslední změnou zahrnutou v březnové novelizaci je doplnění zákona č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové

peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945, o paragraf, který upravuje příplatky přiznané k výši penze výše jmenovaným osobám (Zákon 71/2023).

Poslední novela jedná opět o novelizaci zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a souvisejícími zákony vyhlášenou 7. 9. 2023 ve Sbírce zákonů pod číslem 270/2023 Sb. V této novele dochází ke změnám týkajících se nároku na starobní důchod období před dosažením důchodového věku, změněna je zde i výše procentní výměry pro vyčíslení starobního důchodu (Zákon č. 270/2023). Také jsou zde ve velké míře upraveny podmínky pro výčet důchodu v závislosti růstu indexu spotřebitelských cen (Zákon č. 270/2023).

V rámci rozvoje finančního trhu a podpory zajištění na stáří vláda taktéž 1.1. 2024 schválila novelu zákonů, která se týká přímo reformování třetího pilíře důchodového systému. Tato novela obsahuje mimo jiné i tzv. dlouhodobý investiční produkt (DIP), jehož primární funkcí je daňová podpora na straně zaměstnance i zaměstnavatele. Zaměstnanec má možnost si odečíst příspěvky od základu daně (až 48 tisíc Kč), zatímco zaměstnavatel se může vyhnout dani z příjmu ze závislé činnosti (až 50 tisíc Kč). Jedná se o nabídky investic například od bank, obchodníků s cennými papíry nebo samosprávných investičních fondů, kdy je princip daňových podpor obdobný životnímu pojištění a jiným produktům třetího pilíře (minimální doba spoření a čerpání úspor). Konkrétně tedy lze v rámci spoření investovat kupříkladu do akcií, přičemž převedení majetku z jednoho produktu na druhý je možné pouze v případě, že se jedná o produkty stejného typu a iniciační (starší) produkt je zrušen. (MFČR, 2023)

4.5.1 Konsolidační balíček

Konsolidační balíček představen Vládou České republiky v roce 2023 ovšem prezentuje množství dalších změn, které mají být uvedeny v platnost v následujících letech. Tyto změny upravují široké spektrum aspektů důchodové politiky a dotýkají se všech společenských vrstev. Pro uvedení zmíněných úprav budeme vycházet z webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Pro sumarizaci plánovaných změn v důchodovém systému dle konsolidačního balíčku jsem vytvořil tři kategorie na základě předpokládaných cílů jednotlivých úprav. Do první kategorie spadají změny, jejichž cílem je získání nových prostředků pro výplatu penzí, toho se snaží dosáhnout prostřednictvím tvorby nových daňových poplatníků primárně zvyšováním porodnosti, zvedáním míry zaměstnanosti

a úpravami danění výdělků z dohod o provedení práce (MPSV, 2024). Konkrétně se jedná o následující změny: omezení kumulace DPP, úpravy vdoveckých a vdovských důchodů a ocenění výchovy dětí (MPSV, 2024). Druhá kategorie schraňuje změny, jejichž cílem, tak jako v předchozím případě, je získávání financí do státního rozpočtu, ovšem na rozdíl od první kategorie nedává vzniku novým prostředkům, ale upravuje již existující aspekty důchodového systému tak, aby byly finančně méně náročné. Setkáme se zde s opatřeními, které mají v dlouhodobém měřítku za cíl zabránit prohlubování rozdílu příjmů a výdajů přítomných v českém důchodovém systému, dále také se zpřísnováním podmínek pro výplatu či se snahou o stabilizaci zvyšování a snižování výše důchodů (MPSV, 2024). Do této kategorie řadíme konkrétně následující změny: zachování doby výplaty důchodu i v budoucnu, postupné přizpůsobování nových důchodů stárnutí společnosti, zpřísnění podmínek výplaty předčasných důchodů a úpravu valorizace důchodů (MPSV, 2024). Do třetí a také poslední kategorie změn patří úpravy, které mají za cíl udržet důstojný životní standard penzistů, čehož je v naprosté většině docíleno zvyšováním důchodů či zlepšováním podmínek pobírání důchodu určitým skupinám občanů. Do třetí skupiny řadíme následující změny: sdílení důchodových nároků manželů, rozšíření okruhu osob v náročných profesích, poloviční krácení předčasného důchodu po odpracování 45 let, zvýšení garantované výše důchodů, ocenění doktorského studia, zvýšení starobního důchodu za výchovu dětí, nahrazení výchovného u 1. a 2. dítěte rodinným vyměřovacím základem, další zvýhodnění pracujících důchodců (MPSV, 2024).

4. Analýza přístupů politických stran k reformě důchodového systému

Hned první téma v rozhovorech se netýká přímo konkrétní politiky, nicméně v rámci výzkumu zastává důležitou roli. Toto téma, tedy stav a pohled na nynější a obecnou komunikaci mezi vládními a opozičními stranami ve věci zkoumané problematiky, se totiž přímo týká konkrétního konceptu, který zde bude ještě několikrát zmiňován. Jedná se o koncept, kdy nynější vládnoucí strana prosazuje určitou politiku, se kterou opozice přímo nesouhlasí, tudíž poté v případě výměny rolí je právě tato politika novou vládnoucí, dříve opoziční, stranou radikálně změněna, případně přímo zrušena. V okruhu kvalitativního výzkumu nám ovšem z absolutně binárně antonymních odpovědí vzniká paradoxně první kód, konkrétně „*Snaha o komunikaci s opačným táborem, který o ní nicméně nemá zájem*“.

Tuto premisu podpořili všechny tázané strany, kdy ty vládní různými verzemi zastávají postoj, že opozice pouze do určité míry neguje vládní návrhy. Právě zmíněná opozice na druhou stranu oponuje výrokem, že s nimi vláda v rámci problematiky komunikuje nedostatečně. Oba tábory, tedy všechny dotazované strany, se nezávisle shodli na extrémní důležitosti aspektu komunikace, která momentální situací není dosahována. Vzhledem k charakteru tohoto kódu bohužel nelze v rámci hnutí STAN přímo určit jejich postoj k předmětu, jelikož v jejich případě neexistují žádná veřejná stanoviska, týkající se komunikace vládních stran s opozičními.

5.2 Rozdílné návrhy z hlediska podílu jednotlivých pilířů, odborných předpokladů a inspirace ze zahraničí.

Politická strana ODS v reakci na toto téma vidí primární problém důchodového systému v závislosti na prvním pilíři. Právě ten je dle ODS *demograficky neudržitelný*, jelikož se počet aktivně pracujících jedinců vůči penzistům neustále snižuje. Strana zmínila několik potenciálních řešení této situace. Zaprvé abstraktnější koncept *mezigenerační solidarity* s důrazem na rodinu, který sice nelze ukotvit legislativně jakožto konkrétní politiku, nicméně ho ODS považuje za nedílnou součást fungování důchodového systému. Zadruhé zastávají teoreticky kladný postoj k implementaci druhého pilíře, což ovšem vzhledem k neúspěchu při jeho minulému zavedení v nekonkrétně dohledné době nepovažují za prakticky proveditelný krok. Zde ODS zmiňuje fenomén určité *opatrnosti při tvorbě politik*, a to nejen z důvodu předešlých neúspěchů ze strany široké veřejnosti, ale i z důvodu již zmíněných negací vládních návrhů ze strany opozice. Strana ODS tedy považuje za ideální politiku k řešení demografického problému podporu třetího pilíře zřízením různých možností investic a vyššími výnosy v rámci spoření, například jako v případě již zavedeného dlouhodobého investičního produktu. Při tvorbě stranických politik v rámci důchodové reformy ODS nezmínila žádnou konkrétní *inspiraci ze zahraničí*, jelikož je dle nich Česká republika výjimečným případem extrémní závislosti na prvním pilíři, což nyní způsobuje určitou míru *nepřenositelnosti* fungování zahraničních systémů. Zabývají se momentálně tedy spíše studiem demografického vývoje, nicméně konkrétní odborné předpoklady nezmiňují. Samotnou ideu inspirace ovšem nezavrhují.

TOP 09 vzhledem k problematice zastoupila až neutrální pozici, kdy stejně jako ODS označila za největší problém udržitelnost z důvodu *demografie*, nicméně jejich ideální řešení

se nevztahuje ke konkrétním důchodovým politikám. S průběhem nynějšího vývoje politik je totiž strana v mezích možností spokojena a změnu by hledala spíše v reformách daňového systému, který dle nich neodpovídá moderním trendům. Řešeními problému *neudržitelnost* prvního pilíře, na kterém je dle TOP 09 důchodový systém založen, je zaprvé propagace *transparentnosti*, kdy by řadový občan měl mít k dispozici co nejvíce informací o důchodovém a finančním fungování jeho případu. Při obecné tvorbě důchodových politik dává strana důraz na nízkopříjmové rodiny, v souladu s čímž prezentují důraz i na již zmíněnou *mezigenerační solidaritu*, kterou TOP 09 taktéž považuje za jeden ze základních aspektů fungování důchodového systému. *Inspirace ze zahraničí* zde taktéž neprobíhá, nicméně postoj strany k obecné představě inspirace je značně radikálnější než u ODS. Dle TOP 09 je totiž jakékoli fungování zahraničních systémů absolutně *nepřenositelné*, tudíž se tím nezabývají vůbec. V rámci tématu *odborných předpokladů* zmínila strana akademické pracoviště Cerge EI, konkrétně Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA), žádné bližší informace ovšem uvedeny nebyly.

Strana KDU-ČSL vidí stejně jako dvě předešlé politické strany primární problém v *neudržitelnosti* fungování prvního pilíře z *demografických důvodů*, přičemž zde KDU-ČSL prezentuje dvě řešení. Zaprvé zvyšování věkové hranice odchodu do důchodu jakožto reakci na neustále zvyšující se průměrný věk dožití. A zadruhé, což strana uvedla jako preferovanou možnost, zvýšení daňových odvodů. Této druhé možnosti by pak následovala detailní observace změn v rámci udržitelnosti. Strana v této fázi ovšem vyjádřila nutnost určité *opatrnosti při tvorbě politik*, opět z důvodu již zmíněné potenciální negace ze strany opozice. Co se třetího pilíře týče, ten by měl být dle KDU-ČSL povinný, což by společně s předešlými body mělo zaručit dlouhodobě udržitelný a fungující důchodový systém. Taktéž se strana pozitivně vyjádřila ke konceptům *mezigenerační solidarity* a *transparentnosti*, které jsme mohli identifikovat u předešlých aktérů, nepřikládala jim ovšem tak razantní důležitost, jako oni. Při tvorbě stranických politik KDU-ČSL nečerpá *inspirace ze zahraničních systémů*, nicméně k inspiraci obecně mají kladný přístup. Jejich zájem směřuje spíše k nekonkrétním průzkumům o udržitelnosti v rámci České republiky. Piráti identifikují stejný primární problém (demografie) jako předešlé strany a jakožto ideální řešení prezentují osobní zodpovědnost, tedy spojení v rámci třetího pilíře. Dle nich nezáleží na typu investic, nicméně míra jejich důležitosti je vyšší u mladších generací. Za další řešení *neudržitelnosti* systému považují snížení valorizací pro penzisty nebo zvýšení

věkové hranice odchodu do důchodu pro pracující. V souvislosti s tímto potenciálním řešením Piráti uvádějí již několikrát zmíněnou důležitost *mezigenerační solidarity*. Na rozdíl od předešlých zkoumaných stran je zde při tvorbě stranických politik přímá *inspirace* Skandinávií, převážně Švédskem. Piráti ovšem v tomto případě elevují nutnost přemýšlení v evropském kontextu s důrazem na demografické změny.

Když se přesuneme k první opoziční straně SPD, ta zastává ke druhému a třetímu pilíři až apatický postoj, kdy by se dle nich stát měl zajímat pouze o první pilíř, přičemž zbylé dva jsou čistě záležitostí jedince. SPD nyní probíhající reformu vůbec za reformu nepovažuje, přičemž v případě vítězství v dalších volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR operuje s nápadem vlastní reformy, která by obsahovala například zrušení 9. třídy základní školy, což by díky dřívějšímu zapojení na trhu práce přineslo z odvodů vyšší finanční částky do penzijního programu. Tuto ideu SPD preferuje před zvýšením věku odchodu do důchodu. Obecně ovšem zastává postoj absolutní kritiky a přímé negace vládních návrhů, jak již bylo zmíněno u prvního tématu. Strana také neprojevila jakoukoli formu kladného přístupu k výzkumům nebo *inspiraci ze zahraničí*.

Druhá opoziční strana, tedy ANO 2011, opět zastává převážně obecný protivládní postoj, nicméně můžeme zde vidět několik již zmíněných fenoménů. Zaprvé ANO 2011 identifikuje problematiku *demografie a neudržitelnosti* důchodového systému, nicméně neprezentují žádná řešení spojená s konkrétními pilíři, nicméně propagují aspekt *vzdělání* v rámci důchodové problematiky. Zastávají taktéž kladný postoj ke konceptům *mezigenerační solidarity* a *transparentnosti*. Obdobně jako SPD ovšem nynější reformu vůbec za reformu nepovažují. S odpověďmi hnutí ANO 2011 se opět vracíme do lehce abstraktnějších konceptů, jelikož, jak zde již několikrát zaznělo, obecnou *inspiraci ze zahraničí* podporují, každopádně momentálně žádnou konkrétní nesledují.

STAN, stejně jako všechny předešlé politické strany, identifikuje primární problém v *demografii*, což způsobuje *neudržitelnost* systému. Proti tomu považuje STAN za ideální řešení udržení konkrétní numerické hodnoty počtu let v důchodu, v tomto případě 21 a půl roku, přičemž společně s tím zastávají snížení výše přiznávaných důchodů. Toto snížení by dle STANu mělo být mírné a postupné, aby se jedinec dokázal připravit na situaci například skrz třetí pilíř. Ten by STAN chtěl podpořit více možnostmi a vyššími výnosy v rámci

spoření. Vyplácení z takového spoření, například ze státního nebo veřejnoprávního penzijního fondu, by dle STANu mělo být vypláceno formou měsíční renty, společně s částkou z prvního pilíře (Hnutí STAN, 2023). Žádné výzkumy nebo konkrétní inspiraci ze zahraničí veřejně neuvádějí, nicméně ve volebních programech koalice Piráti a Starostové je uvedeno využití materiálů zpracovaných ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) a důchodových komisí (Piráti a Starostové, 2024). Postoj ke konceptu *zahraniční inspirace* zde lze předpokládat jako obdobný Pirátské straně, nicméně v rámci výzkumu tuto indukci nebudeme považovat za validní zdroj dat.

5.3 Rozdílné návrhy z hlediska dopadu na státní rozpočet, úpravy předčasných důchodů a vliv na veřejné mínění v důsledku charakteru politik

ODS prezentuje v rámci dopadu na státní rozpočet určitou nutnost observace *z dlouhodobějšího hlediska*, jelikož nyní dle nich nelze vytvářet žádné validní závěry. Zastávají ovšem princip *prognóz*, kterým se snaží předpokládat dopady a následky implementace jednotlivých politik. V této oblasti nevedly žádnou konkrétní prognózu či politiku, nicméně zastávají názor, že mohou být tyto prognózy reálné, validní a přínosné. Odhadují, že by beze změn v průběhu následujících deseti let vznikl 5 % deficit HDP (v dnešních cenách přibližně 400 miliard korun). Jako přijatelnou sumu uvádí maximálně deficit 3%. Obecně se dle ODS měla začít řešit důchodová problematika již dávno. Skutečnost, že se tomu tak ale nestalo, odůvodňují určitou „*nevděčností*“ důchodové problematiky jakožto politického tématu, což je myšleno tak, že při tvorbě těchto politik je vždy nutno zimplementovat i zákroky, které budou některé skupiny ovlivňovat negativně. Představa takovéto skutečnosti ovšem dle ODS není pro průměrného volice přinejmenším příjemná, tudíž je řešení těchto politik pro populisticky založené strany nepřijatelné. Dalším zmíněným fenoménem je snaha o *udržení životní úrovně penzistů*, kde ODS vidí největší problém v propadu úrovně při přechodu do penze, což je pouze umocněno vyšším příjmem v aktivním věku. K této problematice strana zatím nemá žádné konkrétní návrhy politik, nicméně identifikuje jí jako jasný problém.

Strana TOP 09 taktéž zastává postoj, že mělo být téma řešeno mnohem dříve, taktéž z důvodu určité „*nevděčností*“ problematiky, jak bylo vysvětleno u ODS. Co se dopadu na státní rozpočet týče, opět zde figurují určité stranické *prognózy*, podle kterých

v krátkodobém období dojde k poklesu stavu rozpočtu, nicméně v *dlouhodobém* naopak poroste. To je dle TOP 09 jen dalším faktorem nepopularity a nevděčnosti tématu důchodových politik. Aspekt *udržení životní úrovně* důchodců strana vztahuje přímo na faktor inflace, kdy dle nich není možné, aby byla reforma zároveň protiinflační a zároveň byla udržena životní úroveň důchodců.

KDU-ČSL je stejně jako dvě předešlé strany přesvědčeno, že měla být problematika řešena dříve, což se ovšem nedělo z důvodu politické „*nevděčnosti*“ tématu. Chybějící finance v rámci důchodů by ovšem dle KDU-ČSL neměly být čerpány ze státního rozpočtu, nicméně z jiných rezortů, což by ovšem nepochybně opět jen přispělo k nepopularitě problematiky. Ideálním řešením by tedy bylo opětovné zavedení superhrubé mzdy. Co se *předčasných odchodů do důchodu* týče, KDU-ČSL zastává postoj, který je pro snížení počtu let odchodu, společně se snížením celkové částky důchodu.

U pohledů Pirátské strany se taktéž vyskytují koncepty pozdního řešení způsobeného „*nevděčnosti*“ a nepopularitou tématu. *Prognózy* ovšem v rámci této problematiky dle nich nejsou možné, tudíž jediný způsob sběru dat je *dlouhodobá observace*. Aspekt *zachování životní úrovně* penzistů není ze strany Pirátů příliš akutní problematika, jelikož dle nich mají penzisté jakožto skupina nejlepší protiinflační predispozice. V rámci státního rozpočtu strana uvádí, že stojí proti zadlužování, což může indikovat preference čerpání z jiných rezortů, ačkoli tento výrok nebyl přímo vyřčen. Výrok o vidině snížení důchodů při *předčasné penzi* ovšem prezentován byl, společně s nutností nezvyšování zdanění práce střední třídě a nutností brát v potaz vývoj technologií, například z důvodu potenciálního nahrazení pracovních pozic.

SPD zde překvapivě také identifikuje koncept „*nevděčnosti*“ tématu, nicméně nepřirazuje k němu žádné konkrétní důsledky. Taktéž prezentují nutnost *dlouhodobé observace* v rámci státního rozpočtu pro získání validních závěrů. Ke zbytku témat se hnutí opět téměř nevyjádřilo, s výjimkou usnesení, podle kterého důchodová reforma vůbec protiinflační být nemá.

Hnutí ANO 2011 se v zde obdobně jako SPD nevyjádřilo téměř k ničemu. K validním závěrům je dle nich každopádně nutno pohlížet na reformu z *dlouhodobějšího hlediska*. Dále

zde prezentují myšlenku, kdy by důchodový systém měl obsahovat určitý princip „ochranné sítě“ pro důchodce, jelikož jsou dle hnutí vůči inflačním změnám nejvíce vulnerabilní.

STAN se v rámci tohoto tematického okruhu vyjadřuje velmi stručně, což lze ovšem odůvodnit výjimečným principem sběru dat oficiálními stanovisky. Zastává zpřísnění povolování odchodu do *předčasného důchodu*, přičemž by nikdy nemělo docházet k benefitům předčasného odchodu na úkor odchodu v předpokládaném věku. Taktéž hnutí stojí za zpomalením valorizací pro prevenci zadlužování státního rozpočtu, nicméně při stálém udržování *životní úrovně* penzistů. Poslední představenou politikou ze strany STANu je zlepšení podmínek pro podporu zaměstnávání penzistů a možnost uzavírání částečných úvazků. (Hnutí STAN, 2023)

5.4 Rozdílné návrhy z hlediska podílu jednotlivých pilířů, odborných předpokladů a inspirace ze zahraničí – komparace

Zde můžeme definovat hned několik kódů, zaprvé aspekt *demografie*, který označilo za hlavní příčinu neudržitelnosti systému šest ze sedmi zkoumaných politických stran. SPD se k této konkrétní problematice nijak nevyjádřilo. Druhým kódem, který s demografií přímo souvisí, je právě zmíněná *neudržitelnost* nynějšího důchodového systému, převážně fungování prvního pilíře. Tu stejných šest stran označilo za primární cíl ideální reparace, přičemž hnutí SPD se opět žádným způsobem nevyjádřilo.

Tato data nám indikují následující skutečnost. Všechny zkoumané strany, které se k problematice vyjádřily (tedy kromě SPD), uvedly stejný primární problém a stejný primární cíl při tvorbě politik, nehledě na jejich pozici na politickém spektru nebo jestli se jedná o vládní/opoziční strany. Pozici SPD v tomto případě nelze validně identifikovat.

S těmito faktory se pojí další kódy, které u zkoumaných stran můžeme definovat, přičemž se jedná převážně o nápady řešení těchto problematik. Ty si můžeme rozdělit na konkrétní politiky a abstraktní koncepty. Konkrétní politiky se týkají přímo zákonných změn, zatímco abstraktní koncepty, které si uvedeme jako první, jsou spíše ideální procesy a praktiky, které mají celkové problematice prospívat mimo legislativní úroveň. Zaprvé se jedná o aspekt *mezigenerační solidarity*, kterou do určité míry uvedly téměř všechny zkoumané strany

(kromě SPD a STANu) jakožto nedílnou součástí fungování důchodového systému. Tento aspekt ovšem nelze nijak legislativně zakotvit, tudíž se ho snaží aktéři daných stran pouze podporovat a propagovat svými projevy a vystupováním. Je základním předpokladem pro symbiózu široké veřejnosti s fungováním prvního pilíře, jak jsme si vysvětlili v kapitole „Dosavadní stav poznání“. Hnutí STAN ani SPD tento koncept nijak nezmínili, což v případě STANu lze ovšem teoreticky odůvodnit samotným charakterem konceptu, tedy že ho nelze nijak legislativně ukotvit. Některé strany ovšem na toto téma navázaly dalšími koncepty, konkrétní v případě TOP 09, KDU-ČSL a ANO 2011 můžeme vidět zmínku o nutnosti *transparentnosti*, kdy by řadový občan měl mít k dispozici co nejvíce informací o důchodovém a finančním fungování jeho případu. Tuto potřebu ovšem nepodložily žádnou konkrétní politikou. Třípilířové schéma důchodového systému závisí z hlediska transparentnosti v prvním pilíři na transparentnosti vládních institucí, zatímco ve druhém v určitých případech, například v rámci bodového systému, může zaměstnanec sám sledovat stav jeho fiktivního účtu a předpokládat výši jeho potenciální penze. Třetí pilíř je transparentní absolutně, jelikož je založen na spoření jednotlivcem. ANO 2011 v tomto případě ještě doplnilo ideu *vzdělávání* v rámci důchodového systému, což by teoreticky mohla být konkrétní politika, nicméně více se hnutí k tématu nevyjádřilo.

Zde tedy můžeme vypořádat další skutečnost, tedy že u abstraktních konceptů, které se neváží na zavádění konkrétních politik, minimálně v případě stran, které je zmínily, nevzniká žádný vzorec difference mezi vládními stranami/opozicí/pravicí/levicí.

V otázce jednotlivých pilířů a konkrétních politik ovšem můžeme pozorovat jiné jevy. Preferenci *nynějšího stavu* podpořila pouze TOP 09, která i přes uznání problému již zmíněné neudržitelnosti označila průběh nynějšího vývoje politik v rámci důchodového systému za dostačující a zaměřila by se spíše na reformování daňového systému.

Teoretické zavedení *druhého pilíře* podpořila strana ODS, která ovšem identifikuje problematiku určité potřeby *opatrnosti při tvorbě politik*, ať už z důvodu předešlých neúspěchů ze strany široké veřejnosti nebo potenciální negace politiky ze strany opozice v případě již vysvětlené „výměny rolí“ v následujících volbách. Tento fenomén opatrnosti vyslovilo i KDU-ČSL v rámci svých politik o zvýšení daňových odvodů. Tuto obavu můžeme tedy identifikovat pouze u politických stran s názory z pravicového spektra, ne

ovšem u všech.

Propagaci *třetího pilíře* důchodového systému, který jsme si popsali společně s dvěma předešlými v kapitole „Dosavadní stav poznání“, podpořilo ODS, KDU-ČSL, Piráti a STAN, každý ovšem jiným způsobem. ODS a STAN zřízením různých možností investic a vyššími výnosy v rámci spoření, KDU-ČSL zavedením povinných investic do třetího pilíře, Pirátská strana pouze vokální propagací bez zavádění konkrétních politik.

Jediný zkoumaný aktér, který uvedl přímou inspiraci ze zahraničí, je Pirátská strana. Ta uvedla konkrétní příklad Skandinávie, převážně Švédska. Elevovala ovšem nutnost přemýšlení v evropském kontextu s důrazem na demografické změny. Od zbylých stran a hnutí bylo uvedeno, že momentálně žádná inspirace ze zahraničí neprobíhá, což bylo v případě ODS a TOP09 odůvodněno určitou formou *nepřenositelnosti* (v případě ODS momentální; v případě TOP 09 absolutní). Tento problém tkví primárně v absenci druhého pilíře důchodového systému České republiky, jelikož ve valné většině členských zemí EU figuruje. Když pomíneme tento faktor, preference stran ODS, KDU-ČSL a STAN, které se všechny přiklánějí k důležitosti třetího pilíře, by mohly teoreticky implikovat potenciální inspirace důchodovými systémy například Německa nebo Švédska.

V případě zbylých stran a hnutí výrok o nepřenositelnosti odůvodněn nebyl. ODS, KDU-ČSL, STAN a ANO 2011 i přes svá stanoviska nicméně taktéž vyjadřují kladný přístup k obecnému konceptu inspirace ze zahraničí. V otázce výzkumů a odborných předpokladů se kladně vyjádřily strany ODS, TOP 09 a KDU-ČSL. ODS a KDU-ČSL uvedlo nekonkrétní studium demografického vývoje a udržitelnosti v rámci České republiky, zatímco TOP 09 zmínilo akademické pracoviště Cerge EI, konkrétně Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA). Žádné bližší informace ovšem uvedeny nebyly a SPD se opět k tématice nijak nevyjádřilo.

5.5 Rozdílné návrhy z hlediska dopadu na státní rozpočet, úpravy předčasných důchodů a vliv na veřejné mínění v důsledku charakteru politik – komparace

V rámci těchto témat definujeme další kódy, zaprvé, v otázce dopadu politik na státní rozpočet, *nutnost observace z dlouhodobého hlediska*, přičemž interval pojmu

„dlouhodobý“ zde nebyl ani jednou definován. Tento fenomén přímo zmínilo ODS, TOP 09, Pirátská strana, ANO 2011 a překvapivě i SPD. V souvislosti některé strany uvedly relevanci *prognóz*, tedy předpokládaných dopadů. ODS odhaduje, že by bez změn v průběhu následujících deseti let vznikl 5 % deficit HDP, přičemž jako přijatelnou sumu uvádí maximálně 3 %. Dle TOP 09 v krátkodobém období dojde k poklesu stavu rozpočtu, nicméně v dlouhodobém naopak poroste. Poslední politická strana, která zmínila aspekt prognóz, jsou Piráti, kteří je ovšem v nynějším stavu problematiky označili za nemožné. Konkrétní politiky ve vztahu ke státnímu rozpočtu uvedlo pouze KDU-ČSL, přičemž pozice Pirátské strany je zde pouze implikace. Oba tyto aktéři preferují možnost *čerpání financí z jiných rezortů* před zadlužováním rozpočtu.

Následující kód, kterým je tzv. „*nevděčnost*“ tématu, jak již bylo vysvětleno výše, podpořily všechny zkoumané strany kromě ANO 2011 a hnutí STAN. Tento fenomén nám zde může implikovat další skutečnosti, a to že nízké množství získaných dat od hnutí SPD a ANO 2011 není způsobeno pouze jejich opoziční pozicí, ale i právě tímto fenoménem.

Posledním kódem, který v tomto okruhu budeme definovat, je *životní úroveň penzistů*, konkrétně snaha o její udržení/zvýšení. První pilíř se defaultně snaží zachovat alespoň minimální životní úroveň, přičemž druhý a třetí zajišťuje adekvátnost výše penze, tudíž může elevovat životní úroveň důchodce. ODS a STAN tento fenomén označili za cíl proaktivního řešení, ačkoli nikdo z nich neuvedl konkrétní politiku, která by tohoto cíle měla dosáhnout. Dle TOP 09 není možné, aby byla reforma zároveň protiinflační a zároveň byla udržena životní úroveň důchodců. V neposlední řadě, Pirátská strana neidentifikuje tento fenomén jako akutní problematiku, jelikož dle nich mají penzisté nejlepší protiinflační predispozice, tudíž zde opět žádné konkrétní politiky nefigurují. Přesně opačný názor má ANO 2011, podle kterého by důchodový systém měl obsahovat určitý princip „ochranné sítě“ pro penzisty, jelikož jsou vůči inflačním změnám nejvíce vulnerabilní. Dle SPD důchodová reforma každopádně vůbec protiinflační být nemá.

V otázce předčasných důchodů jsou všechny uvedené politiky charakterem negativní. KDU-ČSL a Pirátská strana zastávají postoj, který je pro snížení počtu let odchodu, přičemž KDU-ČSL navíc prosazuje snížení částky při něm. Hnutí STAN zde uvádí pouze vidinu zpřísnění povolování odchodu do předčasného důchodu bez uvedení konkrétní politiky, kdy je

hlavním důvodem prevence benefitování právě z předčasné penze na úkor odchodu v předpokládaném věku.

Pro shrnutí a přehlednost zde budou uvedeny dvě tabulky. První znázorňuje výskyt jednotlivých kódů a druhá vyslovenou podporu jednotlivým pilířům důchodového systému.

Tabulka 4: Výskyt jednotlivých kódů

	ODS	TOP 09	KDU- ČSL	Piráti	SPD	ANO 2011	STAN
1) Snaha o komunikaci	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2) Problematika demografie (neudržitelnosti)	✓	✓	✓	✓		✓	✓
3) Důležitost mezigenerační solidarity	✓	✓	✓	✓		✓	
4) Opatrnost při tvorbě politik	✓		✓				
5) Inspirace ze zahraničí	*	X	*	✓		*	*
6) Odborné předpoklady	✓	✓	✓				
7) Nepřenositelnost	✓	✓					
8) Transparentnost		✓	✓			✓	
9) Vzdělání						✓	
10) Observace z dlouhodobého hlediska	✓	✓		✓	✓	✓	
11) Prognózy	✓	✓		X			
12) „Nevděčnost“	✓	✓	✓	✓	✓		
13) Udržení životní úrovně	✓	?		X		✓	✓
14) Čerpání financí z jiných rezortů			✓	! (✓)			

Legenda k Tabulce 4

✓ - podporuje/identifikuje/zastává/snaží se dosáhnout/využívá

X – nepodporuje/neidentifikuje/nezastává/nesnaží se dosáhnout/nevyužívá

* - obecně podporuje, nicméně nyní nevyužívá

? – vzhledem k situaci nevidí jako možné/dosažení tohoto cíle by způsobilo nedosažení jiného

! – z kontextu je implikováno

Zdroj: Autor

Tabulka 5: Vyslovená podpora jednotlivým pilířům

	ODS	TOP 09	KDU-ČSL	Piráti	SPD	ANO 2011	STAN
První pilíř (nynější fungování systému)		✓					
Druhý pilíř	✓						
Třetí pilíř	✓		✓	✓			✓

Legenda k tabulce 3

✓ - podporuje/zastává

Zdroj: Autor

Závěr

V této práci byl čtenář seznámen s obecným fungováním důchodových systémů a jeho nejdůležitějších aspektů na několika úrovních, společně s výchozím stavem českého důchodového systému a jeho vývojem. Výzkumná část se zabývala rozdílnými přístupy a politikami jednotlivých politických stran v rámci problematiky důchodové reformy. Identifikováno bylo sedmnáct primárních kódů, díky kterým byly jednotlivé strany komparovány.

Všechny vládní i opoziční strany identifikují problém mizivé úrovně komunikace mezi tábory, přičemž jí všichni přikládají nemalou důležitost. Na primární překážce fungování důchodového systému, faktoru demografie, se shodli téměř všichni, s výjimkou SPD. Drtivá většina politických stran, tentokrát s výjimkou SPD a STANu, se taktéž shodli i na důležitosti a určitých formách propagace mezigenerační solidarity (transparentnost, vzdělávání, apod.). ANO 2011 a STAN jsou jediní, kteří neprezentují faktor „nevděčnosti“ při tvorbě důchodových politik v rámci široké veřejnosti. Snahu o udržení životní úrovně penzistů při tvorbě stranických politik bere v potaz ODS, ANO 2011 a STAN, přičemž SPD s KDU-ČSL se nevyjadřuje a Piráti s TOP 09 nevidí tento cíl momentálně jako validní možnost. Ke konceptu obecné inspiraci ze zahraničí se kladně vyjadřují všichni, kromě strany TOP 09, ta je z důvodu nepřenositelnosti přímo proti, a hnutí SPD, které se nijak nevyjádřilo. Jedinou stranou, která ovšem uvedla konkrétní inspiraci, v tomto případě Švédskem, je Pirátská strana. K nějaké formě čerpání z odborných předpokladů, povětšinou ve formě výzkumů, se vyjádřilo pouze ODS, TOP 09 a KDU-ČSL, všichni ovšem převážně nekonkrétně, s výjimkou strany TOP 09, která uvedla akademické pracoviště Cerge EI. Všechny tázané strany, s výjimkou KDU-ČSL a STANu, uvedly nutnost observace stavu státního rozpočtu a vlivu reformy na něj z dlouhodobého hlediska, přičemž ODS a TOP 09 uvádějí konkrétní prognózy. Nejkonkrétnější přístup ke tvorbě politik s ohledem na ovlivnění státního rozpočtu uvedlo KDU-ČSL, které preferuje možnost čerpání financí z jiných rezortů, přičemž náklonnost tomuto výroku implikovala i Pirátská strana. V otázce předčasných důchodů jsou přístupy všech dotazovaných stran charakterem negativní, kdy Piráti a KDU-ČSL prosazují konkrétně snížení počtu let odchodu. KDU-ČSL taktéž zastává i snížení částky při něm.

Nynější stav fungování důchodového systému s důrazem na první pilíř podporuje pouze TOP 09. Zájem o teoretické zavedení druhého pilíře uvedla pouze strana ODS. A určitou formu podpory a propagace třetího pilíře uvedli aktéři ODS, KDU-ČSL, Piráti a STAN.

Jako primární faktor rozdílnosti postojů jednotlivých stran bych uvedl koncept negace vládních návrhů ze strany opozice, kvůli čemuž ODS a KDU-ČSL prezentuje nutnost určité opatrnosti při tvorbě politik. Tato skutečnost je pravděpodobně příčinou méně konkrétních dat, která byla získána od opozičních stran. Tato skutečnost ovšem přináší možnosti dalších výzkumů na obdobné téma, které společně s tímto doufejme přispěje k co nejideálnějšímu vyřešení takto důležité problematiky, kterou důchodová reforma nepochybně je.

Summary

In this work, the reader was introduced to the general functioning of pension systems and its most important aspects at several levels, together with the initial state of the Czech pension system and its development. The research part dealt with different approaches and policies of individual political parties regarding pension reform issues. Seventeen primary codes were identified, which enabled the comparison of individual parties

All government and opposition parties identify the problem of minimal communication levels between camps, which they all consider highly important. Almost all parties, except for SPD, agreed on the primary obstacle to the functioning of the pension system, the demographic factor. The overwhelming majority of political parties, this time except for SPD and STAN, also agreed on the importance and certain forms of promoting intergenerational solidarity (transparency, education, etc.). ANO 2011 and STAN are the only ones who do not present the factor of "ingratitude" in the creation of pension policies to the general public. ODS, ANO 2011, and STAN take into account the effort to maintain the standard of living for pensioners in the creation of party policies, while SPD and KDU-ČSL do not express themselves, and Pirates and TOP 09 do not currently see this goal as a valid option. All parties, except for TOP 09, positively view the concept of general inspiration from abroad, citing its impracticality directly against it. Only the Pirate Party mentioned specific inspiration, in this case, Sweden. Only ODS, TOP 09, and KDU-ČSL expressed some form of drawing on expert assumptions, mostly in the form of research, although generally non-specific, except for TOP 09, which mentioned the academic institution Cerge EI. All parties surveyed, except for KDU-ČSL and STAN, mentioned the necessity of observing the state budget's condition and the reform's long-term impact on it, with ODS and TOP 09 providing specific forecasts. KDU-ČSL had the most concrete approach to policy-making regarding the impact on the state budget, preferring the possibility of drawing funds from other sectors, a sentiment also implied by the Pirate Party. Regarding early retirements, the approaches of all surveyed parties are characterized by negativity, with the Pirates and KDU-ČSL specifically advocating for a reduction in the number of years before retirement. KDU-ČSL also supports a reduction in the amount during early retirement.

The current state of the pension system, with an emphasis on the first pillar, is supported solely by TOP 09. Interest in theoretically introducing the second pillar was only mentioned by the ODS party. Actors from ODS, KDU-ČSL, Pirates, and STAN mentioned some form of support and promotion for the third pillar.

As the primary factor of divergence in the positions of individual parties, I would cite the concept of opposition to government proposals, leading ODS and KDU-ČSL to emphasize the need for caution in policy-making. This fact is likely the reason for the less specific data obtained from opposition parties. However, this situation presents opportunities for further research on similar topics, which, along with this, hopefully contributes to the most ideal resolution of this important issue, which pension reform undoubtedly is.

Použitá literatura

BARR, Nicholas. Reforming pensions: Myths, truths, and policy choices. *International Social Security Review*. 2002, roč. 55, č. 2, s. 3-36. Dostupné z: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1468-246X.00122?saml_referrer. [cit. 2024-04-28].

BATTY, Iain a HAILICHOVÁ, Helena. Major pension fund reform in the Czech Republic: Creating a three-pillar system. *Pensions: An International Journal*. 2008, roč. 17, s. 225-228. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1057/pm.2012.25>. [cit. 2024-04-29].

BLUM, Sonja. Reform narratives and argumentative coupling in German pension policy: constructing the 'deserving retiree'. *Policy and Society*. 2018, roč. 38, s. 389-407. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14494035.2019.1655130>. [cit. 2024-04-28].

EBINGHAUS, Bernhard. The Privatization and Marketization of Pensions in Europe: A Double Transformation Facing the Crisis. *European Policy Analysis*. 2015, roč. 1, č. 1, s. 56-73. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.18278/epa.1.1.5>. [cit. 2024-04-28].

Eduardo Manuel; DE ALMEIDA LEITE, Humberto Nuno; RITO RIBEIRO, Sandra Raquel; PINTO ALVES, Luis Filipe a RAMOS LEITE, Ana Miguel. FROM BISMARCK TO BEVERIDGE: CONTRIBUTIONS FOR THE UNDERSTANDING OF DIFFERENT SOCIAL SECURITY MODELS. *Book of Proceedings*. 2022, s. 255-264. [cit. 2024-04-28] Dostupné z: [THE-INFLUENCE-OF-FANI-POPOVAMUTAFOVAS-WORKS-IN-THE-SOCIAL-DEVELOPMENT-OF-BULGARIA-IN-THE-EARLY-20TH-CENTURY.pdf](https://www.researchgate.net/publication/358111111) (researchgate.net)

HINRICHS, Karl. Recent pension reforms in Europe: More challenges, new directions. An overview. *Social Policy & Administration*. 2021, roč. 55, č. 3, s. 409-422. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/spol.12712>. [cit. 2024-04-28].

Hnutí STAN. 10 kroků ke skutečné důchodové reformě podle STAN. *Starostove-nezavisli.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.starostove-nezavisli.cz/info-a-media/tiskove-zpravy/10-kroku-ke-skutecne-duchodove-reforme-podle-stan>

IamExpat Media B.V. I AM EXPAT: Pensions & Retirement age in Germany. *Iamexpat.de* [online]. ©2024b, [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.iamexpat.de/expat-info/official-issues/pensions-retirement-age-germany>

IamExpat Media B.V. I AM EXPAT: Pensions & Retirement age in Netherlands. *Iamexpat.nl* [online]. ©2024a, [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.iamexpat.nl/expat-info/official-issues/pensions-retirement-netherlands>

KLEPÁRNÍK, Vít; ŠTÍPEK, Vladimír; BITTNER, Jan a PÍCL, Michal. Penzijní reformy: od Chile po středovýchodní Evropu. Úřad vlády ČR. 2017. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Penzijni-reformy.pdf>. [cit. 2024-04-29].

LANNOO, Karel, Mikkel BARSLUND, Ales CHMELAR a Marten VON WERDER. Pension

Schemes. European Parliament [online]. Policy Department A: Economic and Scientific Polic. Brusel: © European Union, 2014 [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/536281/IPOL_STU\(2014\)536281_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/536281/IPOL_STU(2014)536281_EN.pdf)

LOUŽEK, Martin. Pension system reform in Central and Eastern Europe. Post-Communist Economies. 2008, roč. 20, č. 1, s. 119-131. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14631370701865789?needAccess=true> . [cit. 2024-04-29].

MEYER, Traute. Beveridge Not Bismarck!: European Lessons for Men's and Women's Pensions in Germany. Friedrich Ebert Stiftung, 2014. Dostupné z: https://eprints.soton.ac.uk/365025/1/Meyer_BeveridgeNotBismarck_v02.pdf. [cit. 2024-04-28].

MFČR. Vyšší státní podpora pro individuální spoření na stáří. Online. Ministerstvo financí České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2023/vyssi-statni-podpora-pro-individualni-sp-51620> [cit. 2024-04-28].

MPSV. Důchodové pojištění. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. © Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2020, 1. 10. 2020 [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/duchodove-pojisteni>

MPSV. Reforma důchodového systému. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. © Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2024, 11. 4. 2024 [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/duchodova-reforma>

MPSV. Starobní důchody. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. © Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022, 12. 9. 2022 [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/starobni-duchody>

NOVOTNÝ, Vilém (2015). Studium policy work v perspektivě dvou hlavních přístupů. Acta Politologica 7, 1, 49-66. ISSN 1803-8220.

OECD. Pensions at a glance: Pension-system Typology. Public Policies across OECD Countries [online]. © OECD 2005, 2005 [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/pension_glance-2005-3-en.pdf?expires=1713724583&id=id&accname=guest&checksum=C6C5C30F7E1BC841CC1906715B16BBBF

OECD. Pensions at a Glance 2023: Country profiles - Czech [online]. © OECD 2023, 2023d [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2023-country-profile-Czechia.pdf>

OECD. Pensions at a Glance 2023: Country profiles – Sweden [online]. © OECD 2023, 2023c [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2023-country-profile-Sweden.pdf>

OECD. Pensions At Glance 2023: Country profiles – Germany [online]. © OECD 2023, 2023b [cit.

2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2023-country-profile-Germany.pdf>

OECD. Pensions At Glance 2023: Country profiles – Netherlands [online]. © OECD 2023, 2023a [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2023-country-profile-Netherlands.pdf>

PAVOLINI, Emmanuele a SEELEIB-KAISER, Martin. Comparing occupational welfare in Europe: The case of occupational pensions. *Social Policy & Administration*. 2018, roč. 52, č. 2, s. 477-490. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/spol.12378>. [cit. 2024-04-28].

POTŮČEK, Martin. České důchody. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018 ISBN 978-802-4642-369.

Regeringskansliet. The Swedish pension system and pension projections until 2070: An overview of the pension system. Regeringen.se [online]. 2020 [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2021-05/se_-_ar_2021_final_pension_fiche.pdf

SØRENSEN, Ole Beier; BILLIG, Assia; LEVER, Marcel; MENARD, Jean-Claude a SETTERGREN, Ole. The interaction of pillars in multi-pillar pension systems: A comparison of Canada, Denmark, Netherlands and Sweden. *International Social Security Review*. 2016, roč. 69, č. 2, s. 53-84. Dostupné z: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/issr.12101?saml_referrer=. [cit. 2024-04-28].

Stabilní systém férových důchodů. Piráti a starostové [online]. Piráti a Starostové, 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/stabilni-system-ferovych-duchodu/#zdroje>

ŠEĎOVÁ, Klára a Roman ŠVAŘÍČEK. Analýza kvalitativních dat. In *Pedagogická fakulta MU*, Brno. 2014.

VAN HEKKEN, Annemarie; HOOFS, Jorn a BRÜGGEN, Elizabeth Christine. Pension Participants' Attitudes, Beliefs, and Emotional Responses to the New Dutch Pension System. *De Economist*. 2022, roč. 170, s. 173-194. [cit. 2024-04-28] Dostupné z: Pension Participants' Attitudes, Beliefs, and Emotional Responses to the New Dutch Pension System | *De Economist* (springer.com)

WILKE, Christina. German Pension Reform: On Road Towards a Sustainable Multi-Pillar System. *Sozialoekonomische Schriften*. 2018. Dostupné z: <https://doi.org/10.3726/b13605>. [cit. 2024-04-28].

Zákon č. 270/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 455/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 71/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Seznam příloh

Příloha č. 1: Zkratky (tabulka)

Příloha č. 2: Počet respondentů k dané politické straně (tabulka)

Příloha č. 3: Názory na spravedlnost důchodového systému (výzkum CVVM, % všech odpovědí) (tabulka)

Příloha č. 4: Výskyt jednotlivých kódů (tabulka)

Příloha č. 5: Vyslovená podpora jednotlivým pilířům (tabulka)